

PROGRAM ROZWOJU PIECZY ZASTĘPCZEJ
RYBNICKIM
NA LATA 2024-2026

W POWIECIE

SPIS TREŚCI

WSTĘP.....	2
1. PODSTAWY PRAWNE PROGRAMU.....	3
1.1. REGULACJE PRAWNE.....	3
1.2. Powiązanie z dokumentami strategicznymi.....	3
2. ZAGADNIENIA TEORETYCZNE ZWIĄZANE Z PIECZĄ ZASTĘPCZĄ.....	5
2.1. FORMY I ORGANIZACJA PIECZY ZASTĘPCZEJ.....	5
2.2. PRZEGLĄD DEFINICJI RODZIN ZASTĘPCZYCH.....	8
2.3. PODSTAWY PRAWNE FUNKCJONOWANIA RODZIN ZASTĘPCZYCH.....	9
3. PIECZA ZASTĘPCZA W POLSCE I W POWIECIE RYBNICKIM W ŚWIETLE DANYCH STATYSTYCZNYCH.....	12
3.1. PIECZA ZASTĘPCZA W POLSCE W LICZBACH.....	12
3.2. PIECZA ZASTĘPCZA W POWIECIE RYBNICKIM W LICZBACH.....	14
4. ORGANIZACJA I DZIAŁANIE SYSTEMU PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE RYBNICKIM.....	22
4.1. ZAŁOŻENIA DOTYCZĄCE ORGANIZACJI PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE RYBNICKIM.....	22
4.2. KONCEPCJA SYSTEMU WSPARCIA DZIECKA W PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE RYBNICKIM.....	25
4.3. FUNKCJONOWANIE SYSTEMU PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE RYBNICKIM.....	26
4.3.1. REALIZACJA ZADAŃ W ZAKRESIE RODZINNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ.....	26
4.3.2. REALIZACJA ZADAŃ W ZAKRESIE INSTYTUCJONALNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ.....	36
5. ANALIZA SWOT.....	39
6. CELE PROGRAMU.....	41
7. LIMIT ZAWODOWYCH RODZIN ZASTĘPCZYCH.....	47
8. PLAN OGRANICZANIA MIEJSC W INSTYTUCJONALNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ.....	48
9. PODMIOTY REALIZUJĄCE PROGRAM.....	50
10. ODBIORCY PROGRAMU.....	51
11. MONITORING I EWALUACJA.....	52
12. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU.....	53
BIBLIOGRAFIA.....	54
NETOGRAFIA.....	54
SPIS DIAGRAMÓW.....	55
SPIS TABEL.....	55

WSTĘP

Celem niniejszego opracowania jest zaprezentowanie *Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Rybnickim na lata 2024-2026*. Projektodawcą jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku, które – w myśl przepisów *Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* z dnia 9 czerwca 2011 roku (Dz. U. z 2023 r. poz. 1426 – tekst jednolity z późn. zm.) posiada kompetencje organizatora rodzinnej pieczy zastępczej.

Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Rybnickim na lata 2024-2026 stanowi kontynuację i rozwój założeń i celów określonych w dotychczas obowiązującym programie, z uwzględnieniem aktualnych uwarunkowań prawnych, w szczególności zmian wprowadzonych nowelizacją *Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* z 2023 roku. Głównym kierunkiem działań, podejmowanych przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku będzie więc wspieranie i rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej oraz jej deinstytucjonalizacja.

Program składa się z jedenastu rozdziałów. Pierwszy z nich omawia podstawy prawne Programu, natomiast w drugiej przedstawiono najważniejsze zagadnienia związane z pieczą zastępczą: zaprezentowane zostały ustalenia definicyjne, formy organizacji pieczy zastępczej oraz podstawy prawne funkcjonowania rodzin zastępczych. W części trzeciej przedstawiono stan pieczy zastępczej w powiecie rybnickim na tle kraju w świetle danych statystycznych. Część czwartą poświęcono charakterystyce sposobu organizacji i działania pieczy zastępczej w powiecie. W rozdziale piątym określone zostały cele *Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Rybnickim na lata 2024-2026*. Wskazano zadania przewidziane do realizacji, jak również podmioty odpowiedzialne za przeprowadzenie poszczególnych działań. Określono ponadto ich wskaźniki i spodziewane efekty. Część szósta prezentuje założenia dotyczące limitów zawodowych rodzin zastępczych na kolejne lata programowania. Rozdział siódmy prezentuje plan ograniczania miejsc w instytucjonalnej pieczy zastępczej. W części ósmej wskazano podmioty realizujące Program, zaś w rozdziale dziewiątym opisano jego odbiorców. W części dziesiątej opisano zasady ewaluacji i monitoringu, a w jedenastej wskazano źródła finansowania Programu.

1. PODSTAWY PRAWNE PROGRAMU

1.1. REGULACJE PRAWNE

Założenia *Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Rybnickim na lata 2024-2026* oraz koncepcja jego wdrażania, odpowiadają właściwym przepisom prawnym, do których należą:

- *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej* (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483);
- *Konwencja o Prawach Dziecka* (Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526);
- ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. *o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* (Dz. U. z 2023 r. poz. 1426 – tekst jednolity z późn. zm.);
- ustawa z dnia 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej* (Dz. U. z 2023 r., poz. 901 – tekst jednolity z późn. zm.);
- ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. *o samorządzie powiatowym* (Dz. U. z 2023 r., poz. 572 – tekst jednolity z późn. zm.);
- ustawa z dnia 8 marca 1990 r. *o samorządzie gminnym* (Dz. U. z 2023 r., poz. 1463 – tekst jednolity z późn. zm.);
- ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. *o pomocy państwa w wychowaniu dzieci* (Dz. U. z 2023 r., poz. 810 – tekst jednolity z późn. zm.);
- ustawa z dnia 15 lipca 2020 r. *o Polskim Bonie Turystycznym* (Dz. U. z 2023 r., poz. 35 – tekst jednolity z późn. zm.);
- rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 16 listopada 2023 r., *zmieniające rozporządzenie w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej* (Dz. U. z 2023 r., poz. 2528);
- rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 5 września 2023 r., *zmieniające rozporządzenie w sprawie udzielenia pomocy na usamodzielnienie, kontynuowanie nauki oraz zagospodarowanie* (Dz. U. z 2023 r., poz. 1929).

1.2. Powiązanie z dokumentami strategicznymi

Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Rybnickim na lata 2024-2026 jest związany z następującymi dokumentami strategicznymi:

- **Strategią polityki społecznej województwa śląskiego na lata 2020-2030**, w szczególności z:
 - celem strategicznym 1: *Aktywna polityka prorodzinna. Wspieranie właściwego funkcjonowania rodziny, zapewniającej prawidłowy rozwój i opiekę wszystkim jej członkom, zwłaszcza osobom zależnym* (kierunek działania 1.1.: *Wspieranie rodziny w jej prawidłowym funkcjonowaniu. Wzmacnianie funkcji opiekuńczej i wychowawczej rodzin*; kierunek działania 1.2: *Promowanie rodziny jako naturalnego środowiska rozwoju. Wzmacnianie rodzin wielodzietnych*; kierunek działania 1.3: *Pomoc dzieciom zgłoszonym do przysposobienia i przysposobionym, w tym przeciwdziałanie ich ubóstwu i wykluczeniu społecznemu*);

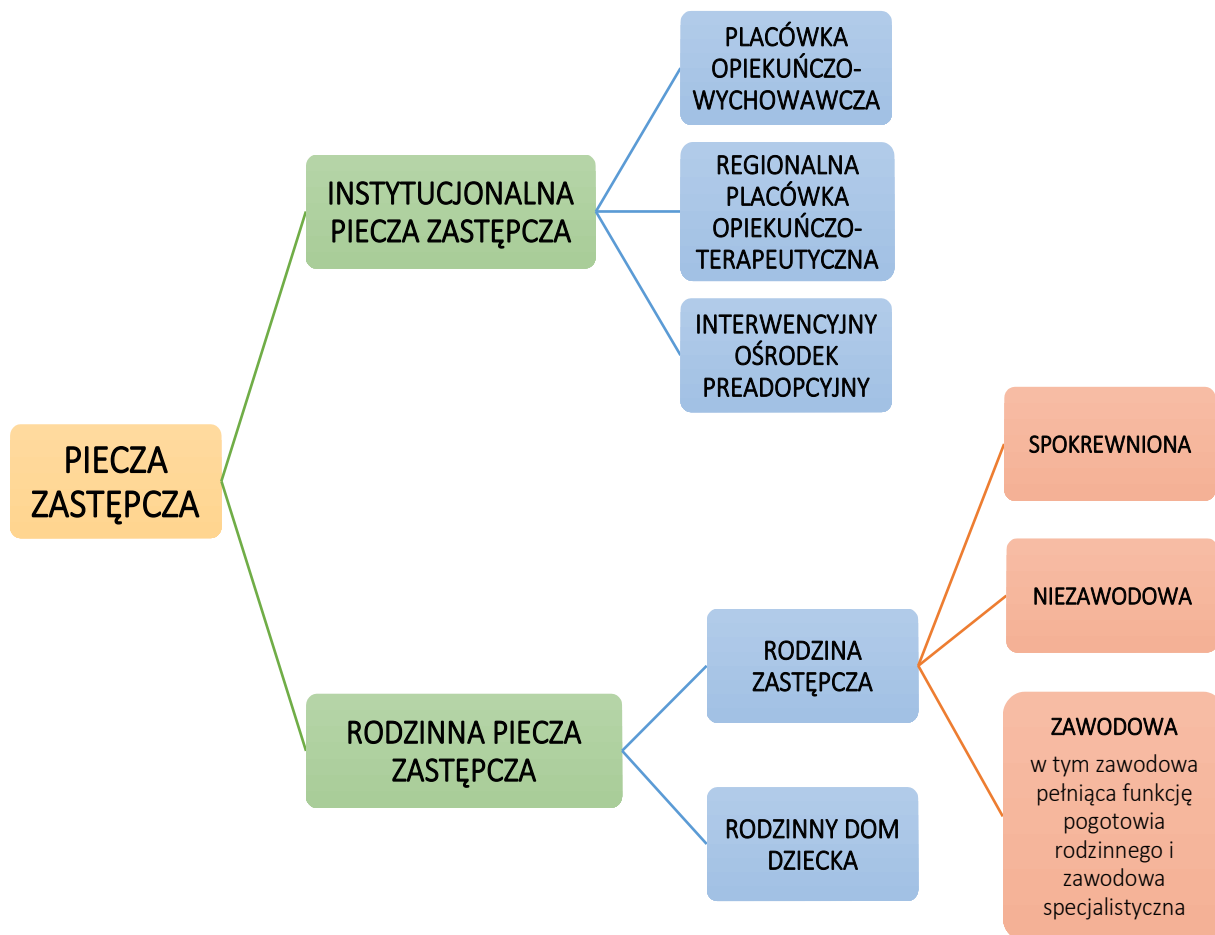
- celem strategicznym 3: *Kształcenie i doskonalenie zawodowe kadr służb społecznych oraz instytucji wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej* (kierunek działania 3.1.: *Organizacja kształcenia i doskonalenia zawodowego pracowników systemu pomocy i integracji społecznej oraz instytucji wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej. Podnoszenie standardu i jakości świadczonych usług*).
- ***Programem wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w województwie śląskim na lata 2021-2030***, w szczególności z:
 - celem operacyjnym 1: *Promowanie rodziny jako naturalnego środowiska rozwoju. Wspieranie dziecka i rodziny w prawidłowym funkcjonowaniu;*
 - celem operacyjny 2: *Doskonalenie kompetencji kadr systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej.*
- ***Strategią rozwoju usług społecznych, polityką publiczną do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.)***, w szczególności z:
 - celem strategicznym 1: *Zwiększanie udziału rodzin i rodzinnych form pieczy zastępczej w opiece i wychowaniu dzieci.*

2. ZAGADNIENIA TEORETYCZNE ZWIĄZANE Z PIECZĄ ZASTĘPCZĄ

2.1. FORMY I ORGANIZACJA PIECZY ZASTĘPCZEJ

Obowiązujące obecnie formy i sposób organizacji pieczy zastępczej reguluje *Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* z dnia 9 czerwca 2011 roku (Dz. U. z 2023 r. poz. 1426 z późn. zm.). Zostały one zaprezentowane na diagramie nr 1.

DIAGRAM 1 FORMY PIECZY ZASTĘPCZEJ W POLSCE

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* z dnia 9 czerwca 2011 roku (Dz. U. z 2023 r. poz. 1426 z późn. zm.).

Dwie najbardziej ogólne formy pieczy zastępczej to **instytucjonalna piecza zastępcza** oraz **rodzinna piecza zastępcza**. Spośród form opieki instytucjonalnej wyłącznie jedna jest prowadzona przez powiat (**placówka opiekuńczo-wychowawcza**), zaś pozostałe dwie – **regionalna placówka opiekuńczo-wychowawcza** i **interwencyjny ośrodek preadopcyjny** są prowadzone przez samorząd województwa.

W myśl ustawy¹ (art. 101) **placówka opiekuńczo-wychowawcza** jest prowadzona jako placówka typu:

1. socjalizacyjnego;
2. interwencyjnego;
3. specjalistyczno-terapeutycznego;
4. rodzinnego.

Zadania **placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego** polegają przede wszystkim na wychowywaniu dzieci w różnym wieku, w tym dorastających i usamodzielniających się. Ponadto placówki tego rodzaju umożliwiają wspólne wychowanie i opiekę licznemu rodzeństwu, współpracują z koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej i asystentem rodziny.

Z kolei głównym zadaniem **placówki opiekuńczo-wychowawczej typu interwencyjnego** jest doraźna opieka nad dzieckiem w czasie trwania sytuacji kryzysowej, w szczególności placówka jest obowiązana przyjąć dziecko w przypadkach wymagających natychmiastowego zapewnienia dziecku opieki. W placówce opiekuńczo-wychowawczej typu interwencyjnego może zostać wyodrębniona część organizacyjna dysponująca bazą noclegową i zapewniająca opiekę wychowawczą, czynna przez całą dobę, wykorzystywana w sytuacjach kryzysowych, kiedy dziecko ze względów rodzinnych musi czasowo zamieszkać poza swoją rodziną za zgodą rodziców lub opiekunów prawnych albo kiedy rodzina musi czasowo uzyskać schronienie.

Placówka **opiekuńczo-wychowawcza typu specjalistyczno-terapeutycznego** sprawuje opiekę nad dzieckiem o indywidualnych potrzebach, w szczególności takim, które legitymuje się orzeczeniem o niepełnosprawności albo orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności; wymaga stosowania specjalnych metod wychowawczych i specjalistycznej terapii; wymaga wyrównywania opóźnień rozwojowych i edukacyjnych.

Podkreślić należy, że ustawa nie precyzuje zadań placówki **opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego**.

W **regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej** umieszcza się dzieci, które wymagają stosowania specjalistycznej opieki i rehabilitacji.

Natomiast **interwencyjny ośrodek preadopcyjny** służy dzieciom, które wymagają specjalistycznej opieki i w okresie oczekiwania na przysposobienie nie mogą być umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej.

Rodzinna piecza zastępcza, obejmująca rodzinę zastępczą oraz rodzinny dom dziecka zapewnia dziecku całodobową opiekę i wychowanie. Ustawa precyzuje to zadanie, zakładając, że instytucje te traktują dziecko w sposób sprzyjający poczuciu godności i wartości osobowej, zapewniają dostęp do przysługujących świadczeń zdrowotnych, zapewniają kształcenie, wyrównywanie braków rozwojowych i szkolnych, zapewniają rozwój uzdolnień i zainteresowań, zaspokajają jego potrzeby emocjonalne, bytowe, rozwojowe, społeczne oraz religijne, zapewniają ochronę przed arbitralną lub bezprawną ingerencją w życie prywatne dziecka oraz umożliwiają kontakt z rodzicami i innymi osobami bliskimi, chyba że sąd postanowi inaczej. Ustawa zakłada ponadto, że rodzina zastępcza oraz prowadzący rodzinny dom dziecka współpracują z ośrodkiem

¹ Jeśli nie zostało zaznaczone inaczej, ilekroć używane jest określenie „ustawa” oznacza to odwołanie do *Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* z dnia 9 czerwca 2011 roku (Dz. U. z 2023 r. poz. 1426 z późn. zm.).

adopcyjnym, koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej i organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej. Odpowiedzialność za organizację rodzinnej pieczy zastępczej ponosi powiat.

Ustawa określa trzy rodzaje rodzin zastępczych. **Rodzinę zastępczą spokrewnioną** tworzą małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, będący wstępnyymi lub rodzeństwem dziecka, u których umieszczono dziecko w celu sprawowania nad nim pieczy zastępczej. „Funkcje rodziny zastępczej spokrewnionej pełnią zazwyczaj najbliżsi krewni dziecka: dziadkowie, pradiadkowie, starsze pełnoletnie rodzeństwo. Ustanawia ją sąd rodzinny w wypadku śmierci rodziców, ich niewydolności wychowawczej czy innych problemów, których skutki niekorzystnie odbijają się na dziecku. O ustanowienie krewnego rodziną zastępczą mogą wystąpić również sami rodzice gdy np. nie mają środków na utrzymanie dziecka lub wyjeżdżają na dłuższy okres za granicę”².

Z kolei **rodzinę zastępczą niezawodową** lub **rodzinę zastępczą zawodową** tworzą małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, niebędący wstępnyymi lub rodzeństwem dziecka.

Zawodowstwo rodzin zastępczych polega na tym, że **zawodowa rodzina zastępcza** jest profesjonalnym rodzinnym środowiskiem dla przyjętego dziecka. Oprócz kryteriów, jakie powinni spełniać kandydaci na rodzinę zastępczą, osoby ubiegające się o założenie rodziny zawodowej muszą posiadać szczególne predyspozycje psychofizyczne, doświadczenie i umiejętność pracy z dziećmi o szczególnych potrzebach. Muszą też ukończyć specjalistyczne szkolenia. Za sprawowanie opieki nad dzieckiem rodziny te otrzymują świadczenia³.

Rodzinne pogotowia tworzone są po to, by sprawować opiekę krótkoterminową. Rodzinnym pogotowiom przekazywane są dzieci do 10. roku życia na okres, w którym rodzina naturalna dziecka, z pomocą odpowiednich służb, może rozwiązać swoje problemy. Dzieci trafiają tu również wówczas, gdy potrzebny jest czas na uporządkowanie sytuacji prawnej np. niemowlęcia i znalezienie dla niego rodziców adopcyjnych⁴.

Rodzinom specjalistycznym powierza się dzieci wymagających dodatkowej opieki czy pielęgnacji. Przeznaczone są one dla dzieci z problemami rozwojowymi, zdrowotnymi, z dysfunkcjami, niedostosowane społecznie. Rodziny takie specjalizują się w zapewnianiu wsparcia dzieciom znajdującym się w określonej sytuacji – wśród tego typu rodzin wyróżnia się takie, które są przeznaczone dla małoletnich matek, dla dzieci niepełnosprawnych oraz dla nieletnich⁵.

Rodzinne domy dziecka (placówki rodzinne) realizują zadania opieki całkowitej w ramach środowiska rodzinnego. Jeden rodzinny dom dziecka może przyjąć od 4 do 8 dzieci, jednak w niektórych sytuacjach liczba ta może ulec zwiększeniu lub zmniejszeniu. Rolę wychowawców pełnią osoby, najczęściej małżonkowie, którzy decydują się na założenie rodzinnego domu dziecka. Jeśli mają oni własne potomstwo, to wychowuje się ono wraz z dziećmi skierowanymi do domu przez sąd⁶.

2 <http://www.rodzinazastepcza.org/content/view/42/35/>, [26.01.2012].

3 S. Badora, J. Basiaga, *Czynniki warunkujące rozwój zawodowy rodzin zastępczych*, „Praca socjalna”, nr 4/2011, s. 76-77.

4 <http://www.rodzinazastepcza.org/content/view/42/35/>, [26.01.2012].

5 *Informacja Rady Ministrów o realizacji w roku 2018 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*, Warszawa 2019, s. 12.

6 A. Kaim, A. Gugniwicz, *Edukacja bez wykluczenia – ABC wsparcia dla dzieci z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym. Informator dla nauczycieli i nauczycielek*, Wyd. Fundacja Przestrzenie Dialogu, Gdańsk 2007, s. 24.

2.2. PRZEGLĄD DEFINICJI RODZIN ZASTĘPCZYCH

Ponieważ prezentowany Program kładzie akcent na rodzinną pieczę zastępczą, w dalszej części opracowania bardziej szczegółowej analizie poddany zostanie problem rodzin zastępczych jako istotnej formy opieki zastępczej.

W pierwszej kolejności należy określić definicję rodziny zastępczej. O tym, że nie jest to pojęcie jednoznaczne świadczyć może chociażby fakt, że w *Ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* nie zdefiniowano jej wprost. Na podstawie zapisów ustawy można jednak wnioskować, że rodzina zastępcza jest czasową oraz rodzinną formą pieczy zastępczej, która ukształtowana jest przez małżonków albo też osoby, które nie znajdują się w związku małżeńskim. Jednostki te mogą być spokrewnione z dzieckiem (np. być wstępnymi albo rodzeństwem), a także mogą w ogóle nie być z nim spokrewnione⁷. Dodatkowo można założyć, że rodzina zastępcza, w myśl przepisów aktów normatywnych, nie jest instytucjonalną formą pieczy zastępczej. Niemniej jednak należy ją określić jako instytucję prawną prawa administracyjnego⁸.

Nawiązując do literatury przedmiotu można przyjąć, że najszersze rozumienie rodziny zastępczej określa ją jako środowisko wychowawcze utworzone przez osoby nie będące rodzicami naturalnymi dziecka. Inaczej mówiąc, rodzina zastępcza polegać miałaby na sprawowaniu pieczy i faktycznym wychowaniu dziecka przez osoby trzecie⁹. Jednak użyteczność tej definicji może budzić pewne zastrzeżenia z uwagi na fakt, że obejmuje bardzo niejednolite sytuacje społeczne i prawne.

Próby zawężenia znaczenia tego terminu prowadzą do definicji, zgodnie z którą rodziną zastępczą jest „rodzina, która na pewien przejściowy okres bierze pod opiekę i na wychowanie dziecko pozbawione rodziców lub dziecko znajdujące się w warunkach losowych zagrażających jego zdrowiu bądź rozwojowi moralno-społecznemu”¹⁰. Wydaje się jednak, że również to ujęcie nie do końca oddaje istotę pojęcia rodziny zastępczej, nie uwzględnia bowiem prawnego aspektu funkcjonowania tego typu rodzin. A zatem zgodnie z bardziej precyzyjną definicją, sformułowaną w ramach programu PRIDE (*Parent Resource for Information, Development and Education*) rodzina zastępcza to „usankcjonowana prawnie forma opieki nad dziećmi trwale lub czasowo pozbawionymi pieczy rodzicielskiej”¹¹. Ponadto między rodzicami zastępczymi a dziećmi nie powstają takie powiązania rodzinnoprawne, jak w przypadku adopcji. Sytuacja prawna tych dzieci nie pozwala z reguły na dokonanie pełnego przysposobienia.

Do takiej propozycji podejścia do zagadnienia rodziny zastępczej nawiązuje definicja sformułowana przez Mirosława Jamrożka, który twierdzi, że jest to **„forma całkowitej i okresowej opieki nad dzieckiem osieroconym lub z innych powodów pozbawionym właściwej opieki rodziców generacyjnych. Powstaje wtedy, gdy małżeństwo lub osoba nie pozostająca w związku małżeńskim bierze na wychowanie (opierając się na decyzji sądu) nie więcej niż troje dzieci (chyba że chodzi o rodzeństwo), przy czym między tymi osobami a dziećmi nie powstają takie same skutki prawne jak przy adopcji”**¹². Takie ujęcie rodziny zastępczej szczegółowo dookreśla zakres tego pojęcia i pozwala

7 S. Łakoma, *Instytucja rodzin zastępczych w prawie administracyjnym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014, s. 151.

8 Tamże, s. 159.

9 U. Kusio, *Rodzina zastępcza jako środowisko wychowawcze: studium socjologiczne na przykładzie Lublina*, Wyd. UMCS, Lublin 1998, s. 20.

10 Tamże.

11 A. Kaim, A. Gugiewicz, *Edukacja...*, s. 19.

12 M. Joachimowska, *Rodzicielstwo zastępcze...*, s. 55.

na wyeliminowanie wątpliwości odnośnie do wyodrębniania rodziny zastępczej spośród innych form opieki zastępczej w praktyce.

Warto dodać, że głównym celem umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej jest udzielenie mu pomocy, a także wzmocnienie rodziny naturalnej na tyle, by mogła kontynuować sprawowanie opieki nad dzieckiem. W sytuacji, kiedy powrót do biologicznych rodziców jest niemożliwy, dziecko może pozostać w rodzinie zastępczej do momentu uzyskania samodzielności¹³. A zatem funkcjonalna definicja rodziny zastępczej zakładałaby, że jest ona szczególną usługą na rzecz dziecka i jego rodziny naturalnej, której celem jest ponowne pojednanie rodziny lub realizacja planu usamodzielnienia dziecka¹⁴. Potwierdza to ujęcie zaproponowane przez Marka Safjana, który twierdzi, że rodzina zastępcza jest jednym z podstawowych ośrodków opiekuńczych, którego podstawowym zadaniem jest doprowadzenie do tego, by dziecko, które nie znajduje się w rodzinie biologicznej, miało możliwość wychowywania się w bardzo podobnym środowisku i by miało możliwość zaspokajania swych najważniejszych potrzeb. Zakłada się przy tym, że szczególnie pozytywnie na rozwój dziecka wpływa rodzina zastępcza spokrewniona, a więc np. składająca się z dziadków dziecka, bowiem właśnie z tymi osobami dany wychowanek ma możliwość tworzyć szczególne więzi emocjonalne. Jednocześnie w takich rodzinach zastępczych zdecydowanie szybciej i bardziej efektywnie przeprowadzany jest sam proces adaptacji do nowych warunków¹⁵.

2.3. PODSTAWY PRAWNE FUNKCJONOWANIA RODZIN ZASTĘPCZYCH

Podstawą sprawnego funkcjonowania pieczy zastępczej są odpowiednio skonstruowane przepisy prawne, regulujące tryb umieszczania dziecka w rodzinie zastępczej, zasady doboru rodziców zastępczych i kierowania dzieci do rodzin zastępczych, prawa i obowiązki rodziny zastępczej wobec dziecka oraz formy pomocy dla rodziny zastępczej.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej reguluje tryb umieszczania dziecka w rodzinie zastępczej, stanowiąc, że umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej następuje na podstawie orzeczenia sądu. Możliwe jest również – w przypadku pilnej konieczności – na wniosek lub za zgodą rodziców dziecka, umieszczenie dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej, na podstawie umowy zawartej między rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka a starostą właściwym ze względu na miejsce zamieszkania tej rodziny lub miejsce prowadzenia rodzinnego domu dziecka. O zawartej umowie starosta zawiadamia niezwłocznie sąd (art. 35). Można zatem stwierdzić, że istnieją dwa sposoby powoływania rodziny zastępczej: administracyjny i sądowy.

Jak zauważa Alicja Szymborska, wyróżnić można cztery kategorie dzieci kwalifikujących się do wychowania w rodzinach zastępczych:

- 1) dzieci, których zdrowie psychiczne lub fizyczne wykazuje znaczne odchylenie od normy (nie mogą to być jednak dzieci, z którymi nie jest możliwe nawiązanie jakiegokolwiek kontaktu);
- 2) dzieci, których więź prawna i faktyczna z rodziną naturalną nie została całkowicie zerwana (najczęściej jest tak w wypadku ograniczenia władzy rodzicielskiej);

13 A. Kaim, A. Gugniewicz, *Edukacja...*, s. 20.

14 T. Polkowski za M. Joachimowska, *Rodzicielstwo zastępcze...*, s. 55.

15 M. Safjan za J. Matejek, M. Wolska-Długosz, *Opieka nad dzieckiem w rodzinie zastępczej – innowacje czy sprawdzone metody*, „Studia Pedagogiczne” 2017, nr 2, s. 26.

- 3) większość dzieci do lat trzech, głównie ze względu na fakt, że przeważająca liczba rodzin biorących na wychowanie dzieci w tym wieku ma na celu dokonanie w przyszłości przysposobienia dziecka;
- 4) dzieci, które utraciły rodzinę własną, ale tylko na pewien czas, np. rodzicom zawieszono władzę rodzicielską z powodu długotrwałego pobytu w więzieniu czy wyjazdu za granicę¹⁶.

Jeżeli chodzi o zasady doboru rodziców, ustawodawca w art. 43 zastrzega, że pełnienie funkcji rodziny zastępczej (także prowadzenie rodzinnego domu dziecka) może być powierzone osobom, które:

- 1) dają rękojmię należytego sprawowania pieczy zastępczej;
- 2) nie są i nie były pozbawione władzy rodzicielskiej, oraz władza rodzicielska nie jest im ograniczona ani zawieszona;
- 3) wypełniają obowiązek alimentacyjny — w przypadku gdy taki obowiązek w stosunku do nich wynika z tytułu egzekucyjnego;
- 4) nie są ograniczone w zdolności do czynności prawnych;
- 5) są zdolne do sprawowania właściwej opieki nad dzieckiem, co zostało potwierdzone zaświadczeniami o braku przeciwwskazań zdrowotnych do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka, wystawionymi przez lekarza podstawowej opieki zdrowotnej;
- 6) przebywają na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- 7) zapewnią odpowiednie warunki bytowe i mieszkaniowe umożliwiające dziecku zaspokajanie jego indywidualnych potrzeb, w tym:
 - a) rozwoju emocjonalnego, fizycznego i społecznego
 - b) właściwej edukacji i rozwoju zainteresowań,
 - c) wypoczynku i organizacji czasu wolnego.

Stwierdza się również, że pełnienie funkcji rodziny zastępczej niezawodowej lub zawodowej oraz prowadzenie rodzinnego domu dziecka może być powierzone osobom, które nie były skazane prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe. Dodatkowo, w przypadku rodziny zastępczej niezawodowej co najmniej jedna osoba tworząca tę rodzinę musi posiadać stałe źródło dochodów.

Do najważniejszych zadań, jakie stoją przed rodziną zastępczą oraz rodzinnym domem dziecka, zgodnie z art. 40 ustawy, należy zapewnienie dziecku całodobowej opieki i wychowania, w szczególności:

- 1) traktowanie dziecka w sposób sprzyjający poczuciu godności i wartości osobowej;
- 2) zapewnianie dostępu do przysługujących świadczeń zdrowotnych;
- 3) zapewnienie kształcenia, wyrównywanie braków rozwojowych i szkolnych;
- 4) zapewnienie rozwoju uzdolnień i zainteresowań;
- 5) zaspokajanie jego potrzeb emocjonalnych, bytowych, rozwojowych, społecznych oraz religijnych;
- 6) zapewnienie ochrony przed arbitralną lub bezprawną ingerencją w życie prywatne dziecka;

16 A. Szymborska za U. Kusio, *Rodzina...*, s. 49-50.

- 7) umożliwianie kontaktu z rodzicami i innymi osobami bliskimi, chyba że sąd postanowi inaczej.

Wsparcie dla rodzin zastępczych przybiera dwie zasadnicze formy. Pierwsza z nich jest związana z poradnictwem wychowawczym, druga z kolei ma charakter pomocy materialnej, głównie finansowej. Wsparcie wychowawcze obejmuje m.in. szkolenia dla rodzin zastępczych oraz dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, także poradnictwo specjalistyczne oraz grupy wsparcia dla tych rodzin (art. 180). Pomoc materialna obejmuje m.in. pomoc pieniężną na częściowe pokrycie kosztów utrzymania umieszczonego dziecka, jednorazową pomoc na pokrycie kosztów związanych z potrzebami dziecka przyjmowanego do rodziny, wynagrodzenia dla osób pełniących zadania zawodowych rodzin zastępczych oraz środki finansowe związane z usamodzielnieniem wychowanków rodzin zastępczych.

3. PIECZA ZASTĘPCZA W POLSCE I W POWIECIE RYBNICKIM W ŚWIETLE DANYCH STATYSTYCZNYCH

3.1. PIECZA ZASTĘPCZA W POLSCE W LICZBACH

Dane Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej zestawione w tabeli nr 1 obrazują dynamikę zmian, jakie zaszły instytucjonalnej pieczy zastępczej w Polsce w ciągu ostatniej dekady.

Na przestrzeni lat 2013-2022 liczba placówek interwencyjnych istotnie wzrosła – ze 149 na początku analizowanego okresu do 251 w roku 2022. Warto przy tym zauważyć, że tylko w ciągu ostatnich trzech lat (2020-2021) przybyło 50 nowych placówek tego typu, co świadczy o rosnącym zapotrzebowaniu na nie. Dane pokazują jednocześnie, że zwiększająca się liczba placówek typu interwencyjnego nie skutkuje wzrostem liczby wychowanków. W roku 2013 było ich 1 927, natomiast na końcu analizowanego okresu liczba ta zmniejszyła się do 1 357. Najmniej wychowanków przebywało w placówkach interwencyjnych w roku 2017 (1 145), zaś najwięcej w roku 2013 (1 927).

Liczba placówek typu rodzinnego w ciągu ostatnich dziesięciu lat zmieniała się. Do 2017 zwiększała się (z 242 do 266), po czym systematycznie zaczęła spadać, by w roku 2022 osiągnąć liczbę 215. W sposób ciągły zmniejszała się w tym okresie liczba wychowanków: w 2013 roku wynosiła 2 030, natomiast w 2022 – 1 455.

Systematyczny wzrost notuje się w przypadku liczby placówek socjalizacyjnych, których z roku na rok jest coraz więcej. W roku 2013 było ich 625, zaś w roku 2022 – 1 006. Liczba wychowanków tego rodzaju placówek zmniejszała się w analizowanym okresie: z 15 626 na początku analizowanego okresu do 13 081 w roku 2022.

Na przestrzeni lat 2013-2022 zwiększyła się liczba placówek specjalistyczno-terapeutycznych. Jeśli w roku 2013 działało 30 tego typu instytucji, to w roku 2022 ich liczba wzrosła do 68. Z kolei liczba wychowanków zmieniła się nieznacznie *in minus*, z 366 w 2013 roku do 346 w roku 2022.

Reasumując, w ciągu dziesięciu analizowanych lat ogólna liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych wzrosła o 260 (z 1 046 do 1 306), przy czym odnotowano spadek ogólnej liczby wychowanków poddanych opiece ze strony tych instytucji z 19 949 do 16 796 osób. Oznacza to, że placówki opiekuńczo-wychowawcze systematycznie zmniejszają swoje rozmiary – wzrostowi liczby większości typów tych instytucji towarzyszy bowiem spadek liczby wychowanków.

TABELA 1 PLACÓWKI OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZE DLA DZIECI I MŁODZIEŻY W POLSCE, W LATACH 2013-2022

Typ placówki		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
INTERWENCYJNE	liczba placówek	149	166	177	189	192	205	204	201	223	251
	liczba wychowanków	1 927	1 801	1 576	1 337	1 145	1 209	1 272	1 210	1 171	1 357
RODZINNE	liczba placówek	242	238	231	255	266	254	243	230	227	215
	liczba wychowanków	2 030	1 963	1 885	1 729	1 669	1 614	1 537	1 458	1 488	1 455
SOCJALIZACYJNE	liczba placówek	625	712	749	776	772	800	833	899	988	1 006
	liczba wychowanków	15 626	15 324	15 387	14 404	13 779	13 427	13 361	12 807	12 796	13 081
SPECJALISTYCZNO-TERAPEUTYCZNE	liczba placówek	30	45	48	55	58	58	55	54	65	68
	liczba wychowanków	366	429	444	475	511	482	479	460	462	346
OGÓŁEM	liczba placówek	1 046	1 161	1 205	1 275	1 288	1 317	1 335	1 194	1 294	1 306
	liczba wychowanków	19 949	19 517	19 292	17 945	17 104	16 732	16 649	16 291	16 285	16 796

Źródło: Opracowanie własne w oparciu o Informacje Rady Ministrów o realizacji Ustawy z dn. 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej za lata 2013-2022 (stan na dzień 31 grudnia).

W odniesieniu do zmian, jakie dokonały się w rodzinnej pieczy zastępczej w latach 2013-2022 najbardziej istotny wzrost ilościowy zanotowano w przypadku rodzinnych domów dziecka (por. tabela nr 2). W roku 2013 było ich 330, zaś w 2022 roku – 787, co oznacza, że w ciągu dekady utworzono 457 nowych domów dziecka. W tym czasie wyraźnie wzrosła też liczba dzieci przebywających w tej formie pieczy zastępczej: z 2 106 na początku analizowanego okresu do 5 625 na końcu.

Od roku 2013 rośnie liczba zawodowych rodzin zastępczych, przy czym najwięcej było ich w roku 2019 (2 167). W roku 2022 było ich 2 098, to jest o 192 więcej niż na początku analizowanego okresu. Z kolei liczba dzieci w rodzinach tego typu wzrosła z poziomu 6 727 w roku 2013 do 7 027 w roku 2022.

Spadek zauważalny jest w przypadku liczby rodzin spokrewnionych z dziećmi. W roku 2013 było ich 25 842, zaś w 2022 – 22 887. Zmniejszeniu uległa również liczba dzieci wychowywanych w tych rodzinach – z poziomu 33 306 na początku okresu do 29 619 w 2022 roku.

Dane dotyczące liczby rodzin niezawodowych wskazują na spadek popularności tej formy pieczy zastępczej. Na przestrzeni dziesięciu lat ich liczba spadła z 12 182 do 10 738. Zmniejszeniu uległa również liczba ich wychowanków – z 16 431 w roku 2013 do 14 333 w roku 2022.

Ogólna liczba podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej w analizowanym okresie spadła o 3 750 – z 40 260 w 2013 roku do 36 510 w roku 2022. Zmalała też liczba dzieci w tych rodzinach – z 58 570 do 56 604. Można zatem wnioskować, że zmniejszająca się liczba dzieci, które wymagają pieczy zastępczej wpływa na ograniczenie liczby rodzin zastępczych.

TABELA 2 RODZINA PIECZA ZASTĘPCZA W POLSCE W LATACH 2013-2022

Typ rodziny zastępczej		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
RODZINY SPOKREWNIONE Z DZIEĆMI	liczba rodzin	25 842	25 071	24 785	24 459	23 995	23 544	23 221	23 290	23 205	22 887
	liczba dzieci	33 306	32 405	31 951	31 647	30 816	30 185	29 868	29 877	30 092	29 619
RODZINY NIEZAWODOWE	liczba rodzin	12 182	11 711	11 549	11 395	11 228	10 969	10 776	10 689	10 784	10 738
	liczba dzieci	16 431	15 890	15 486	15 268	1 4838	1 4528	14 287	14 232	14 397	14 333
ZAWODOWE RODZINY ZASTĘPCZE	liczba rodzin	1 906	2 024	2 025	2 071	2 086	2 126	2 167	2 157	2 142	2 098
	liczba dzieci	6 727	6 779	6 371	6 270	6 355	6 572	6 817	6 874	7 006	7 027
RODZINNE DOMY DZIECKA	liczba rodzin	330	395	488	534	568	613	668	702	734	787
	liczba dzieci	2 106	2 583	3 178	3 359	3 712	4 003	4 486	4 789	5 161	5 625
OGÓŁEM	liczba rodzin	40 260	39 201	38 847	38 459	37 877	37 252	36 832	36 838	36 865	36 510
	liczba dzieci	58 570	57 657	56 986	56 544	55 721	55 288	55 458	55 772	56 656	56 604

Źródło: Opracowanie własne w oparciu o Informacje Rady Ministrów o realizacji Ustawy z dn. 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej za lata 2013-2022 (stan na dzień 31 grudnia) .

3.2. PIECZA ZASTĘPCZA W POWIECIE RYBNICKIM W LICZBACH

Pieczka zastępcza w powiecie rybnickim obejmuje zarówno instytucjonalną opiekę zastępczą, jak i rodzinną pieczę zastępczą.

W powiecie funkcjonują dwie placówki opiekuńczo-wychowawcze typu socjalizacyjnego: Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza w Czerwionce-Leszczynach oraz Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza w Palowicach. Instytucje te zapewniają całodobową ciągłą opiekę i wychowanie, dostęp do edukacji, jak również zaspokajają niezbędne potrzeby bytowe i rozwojowe dziecka, w tym emocjonalne, społeczne i religijne, a także zapewnia korzystanie ze świadczeń zdrowotnych. Placówka dysponuje łącznie 25 miejscami: 13 miejsc przewidziano w POW w Czerwionce-Leszczynach, a 12 w POW w Palowicach. Na koniec 2022 roku w placówce w Czerwionce-Leszczynach zajęte były wszystkie miejsca, natomiast w placówce w Palowicach wolne pozostawało jedno miejsce.

Jak pokazują dane zawarte w tabeli nr 3, w roku 2022 najliczniejszą grupę wychowanków stanowiły osoby przebywające w instytucjonalnej pieczy zastępczej przez okres powyżej sześciu do dwunastu miesięcy oraz powyżej dwóch do trzech lat – w każdej z tych kategorii wychowanków odnotowano sześć osób. Cztery osoby były objęte wsparciem placówek opiekuńczo-wychowawczych powyżej trzech do sześciu miesięcy. Tyle samo znajdowało się pod opieką tych instytucji przez okres od jednego roku do dwóch lat. Troje dzieci spędziło w pieczy instytucjonalnej więcej niż trzy lata, a jedno objęte było wsparciem nie dłużej niż trzy miesiące.

TABELA 3 OKRES PRZEBYWANIA DZIECI W INSTYTUCJONALNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE RYBNICKIM W ROKU 2022

Okres przebywania w pieczy instytucjonalnej	Liczba dzieci
DO 3 MIESIĘCY	1
POWYŻEJ 3 DO 6 MIESIĘCY	4
POWYŻEJ 6 DO 12 MIESIĘCY	6
POWYŻEJ JEDNEGO ROKU DO DWÓCH LAT	4
POWYŻEJ DWÓCH LAT DO TRZECH LAT	6
POWYŻEJ TRZECH LAT	3
OGÓŁEM	24

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku – sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej (stan na dzień 31 grudnia 2022 r.).

Dane dotyczące wieku dzieci przebywających w instytucjonalnej pieczy zastępczej w powiecie rybnickim przedstawione w tabeli nr 4 świadczą o tym, że w placówkach opiekuńczo-wychowawczych przebywają wyłącznie dzieci i młodzież od 7 do 24 roku życia. Największą grupę wychowanków stanowi młodzież w wieku od 14 do 17 lat – 14 osób. Na drugim miejscu znajdują się dzieci w wieku od 7 do 13 lat – dziewięć osób. Wiek jednego z wychowanków mieści się w przedziale 4-6 lat.

TABELA 4 WIEK DZIECI PRZEBYWAJĄCYCH W INSTYTUCJONALNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE RYBNICKIM W ROKU 2022

Wiek dziecka	Liczba dzieci
PONIŻEJ JEDNEGO ROKU	0
OD ROKU DO 3 LAT	0
OD 4 DO 6 LAT	1
OD 7 DO 13 LAT	9
OD 14 DO 17 LAT	14
OD 18 DO 24 LAT	0
OGÓŁEM	24

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku – sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej (stan na dzień 31 grudnia 2022 r.).

Najważniejszą przyczyną, dla której dzieci umieszczane są w instytucjonalnej pieczy zastępczej jest bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Jak pokazują dane zawarte w tabeli nr 5, 11 z 24 wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych stanowią osoby z rodzin posiadających tego typu dysfunkcję. Uzależnienie rodziców to powód umieszczenia w instytucjonalnej pieczy zastępczej ośmiorga wychowanków. W przypadku pięciu osób o objęciu ich wsparciem placówki opiekuńczo-wychowawczej zdecydował brak jednego z rodziców (pólsieroctwo).

TABELA 5 PRZYCZYNY UMIESZCZANIA DZIECI W INSTYTUCJONALNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE RYBNICKIM W ROKU 2022

Przyczyna	Liczba dzieci
UZALEŻNIENIE RODZICÓW	8
BEZRADNOŚĆ W SPRAWACH OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZYCH	11
PÓLSIEROCTWO	5
OGÓŁEM	24

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku – sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej (stan na dzień 31 grudnia 2022 r.).

Dominującą formą pieczy zastępczej w powiecie rybnickim jest piecza rodzinna. Liczba rodzin zastępczych w powiecie rybnickim w latach 2013-2022 ulegała zmianom (por. tabela nr 6). Najczęściej występującą formę rodzinnej pieczy zastępczej stanowią rodziny spokrewnione z dzieckiem. Na początku analizowanego okresu było ich 44, zaś na końcu – 47. Najmniej rodzin zastępczych spokrewnionych z dzieckiem odnotowano w roku 2018 (37), zaś najwięcej – w toku 2021, kiedy było ich 54.

W analizowanym okresie znacząco zmniejszyła się liczba rodzin niezawodowych: w 2013 roku takich rodzin było 44, a w 2022 – 16). Spadek liczby rodzin niezawodowych w ciągu minionej dekady można określić jako systematyczny i znaczący, ponieważ ubytek odnotowany w tym czasie przekroczył 60% .

Na terenie powiatu rybnickiego w roku 2013 były dwie zawodowe rodziny zastępcze rodzin zastępczych, jednak w kolejnych latach takie formy pieczy zostały utworzone. Ich liczba od roku 2015 była stała. Wyjątek stanowi rok 2016, kiedy liczba tych rodzin wzrosła do trzech – w sprawozdaniu PCPR wykazano bowiem działającą na terenie powiatu rybnickiego rodzinę, z którą umowę podpisało Miasto Rybnik. Miasto na podstawie porozumienia ze Starostą przejęło całość zadań, dlatego w kolejnych latach w sprawozdawczości PCPR rodzina ta nie jest już wykazywana. Na końcu analizowanego okresu, tj. w roku 2022 na terenie powiatu działały więc dwie zawodowe rodziny zastępcze.

Dodatkowo w ramach zawodowej pieczy zastępczej w powiecie rybnickim działają rodziny o charakterze pogotowia rodzinnego. W latach 2013-2014 oraz w roku 2017 funkcjonowały dwie

takie rodziny, w latach 2015-2016 ich liczba spadła do jednej, natomiast począwszy od roku 2018 na terenie powiatu działają trzy rodziny zastępcze o charakterze pogotowia rodzinnego.

TABELA 6 RODZINY ZASTĘPCZE W POWIECIE RYBNICKIM W LATACH 2013-2022

Typ rodziny zastępczej	2013	2014*	2015	2016	2017*	2018	2019	2020	2021	2022
RODZINY SPOKREWNIONE Z DZIECKIEM	44	45	38	44	45	37	43	45	54	47
RODZINY NIEZAWODOWE	44	39	30	27	26	21	24	24	20	16
ZAWODOWE RODZINY ZASTĘPCZE	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2
– RODZINY WIELODZIELNE	0	1	2	3	2	0	2	2	2	1
– RODZINY SPECJALISTYCZNE	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
– RODZINY O CHARAKTERZE POGOTOWIA RODZINNEGO	2	2	1	1	2	3	3	3	3	3

* Dane za pierwsze półrocze.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku – sprawozdania rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej (stan na dzień 31 grudnia 2022).

W tabeli nr 7 zestawiono dane dotyczące liczby dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych działających na terenie powiatu rybnickiego w latach 2013-2022. Można stwierdzić, że w porównaniu z początkiem analizowanego okresu liczba wychowanków w rodzinach spokrewnionych z dzieckiem spadła o 6: w 2013 roku wynosiła 59, a w 2022 roku – 65.

Z kolei liczba dzieci umieszczonych w niezawodowych rodzinach zastępczych spadła o ponad połowę, co należy wiązać ze zmniejszeniem się liczby tych rodzin działających w powiecie. W 2013 roku wynosiła 62, a na końcu analizowanego okresu – 27.

W 2013 roku zawodowe rodziny zastępcze sprawowały pieczę nad 15 osobami. Najwięcej dzieci w rodzinach zawodowych było w roku 2020 (25), natomiast w ostatnim roku analizy liczba dzieci umieszczonych w tej formie pieczy zastępczej wyniosła 17.

Liczba dzieci umieszczanych w rodzinach o charakterze pogotowia rodzinnego była największa w roku 2020 i 2021 – wyniosła 17, o połowę mniej było ich na początku analizowanego okresu, czyli w 2013 roku. Najmniejszą ich liczbę odnotowano w latach 2016 i 2017, kiedy do rodzin takich przyjęto po cztery osoby. W 2022 roku liczba dzieci przebywających w rodzinach o charakterze pogotowia opiekuńczego wyniosła 9.

TABELA 7 LICZBA DZIECI UMIESZCZONYCH W RODZINACH ZASTĘPCZYCH W POWIECIE RYBNICKIM W LATACH 2013-2022

Typ rodziny zastępczej	2013	2014*	2015	2016	2017*	2018	2019	2020	2021	2022
RODZINY SPOKREWNIONE Z DZIECKIEM	59	56	54	60	61	51	55	60	73	65
RODZINY NIEZAWODOWE	62	59	44	38	40	30	33	36	26	27
ZAWODOWE RODZINY ZASTĘPCZE	15	16	9	19	17	15	24	25	24	17
– RODZINY O CHARAKTERZE POGOTOWIA RODZINNEGO	7	8	0	4	4	5	13	14	14	9

* Dane za pierwsze półrocze.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku – sprawozdania rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej (stan na dzień 31 grudnia).

Analiza danych dotyczących okresu przebywania dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie rybnickim w roku 2022 wskazuje na długotrwałość ich pobytu w rodzinnej pieczy zastępczej, o czym można wnioskować na podstawie danych zamieszczonych w tabeli nr 8. Dzieci przebywające w rodzinach zastępczych przez okres dłuższy niż trzy lata zdecydowanie dominowały w rodzinach spokrewnionych, jak i niezawodowych. W przypadku pierwszego typu rodzin zastępczych ich liczba wyniosła 31 (na 65 dzieci przebywających w tej formie pieczy zastępczej). Aż 19 dzieci jest objętych opieką rodziny spokrewnionej dłużej niż rok, jednak krócej niż dwa lata, a ośmioro wychowanków przebywa w takich rodzinach powyżej dwóch lat do trzech lat. Pięć osób przebywa w takiej rodzinie dłużej niż sześć, jednak krócej niż dwanaście miesięcy, natomiast najkrótszy pobyt (do trzech miesięcy oraz powyżej trzech do sześciu miesięcy) dotyczy pojedynczych wychowanków.

Z kolei liczba dzieci przebywających w rodzinach niezawodowych przez okres dłuższy niż trzy lata wyniosła 19 (na 27 wychowanków tego typu rodzin), podczas gdy czworo przebywa w nich powyżej sześciu miesięcy do jednego roku. Po dwoje dzieci jest objętych wsparciem takich rodzin przez okres od trzech do sześciu miesięcy oraz powyżej jednego roku do dwóch lat.

Także w rodzinach zawodowych odnotowano największą liczbę wychowanków przebywających w tym rodzaju pieczy zastępczej powyżej trzech lat – cztery osoby, jednak tyle samo dzieci przebywa w nich powyżej sześciu miesięcy do jednego roku. Po troje wychowanków przebywa w rodzinach zawodowych krócej niż trzy miesiące oraz powyżej dwóch do trzech lat. Długość pobytu mieszcząca się w granicach od jednego roku do dwóch lat odnotowano w przypadku dwóch osób. Przebywanie w zawodowych rodzinach zastępczych w okresie od 3 do 6 miesięcy dotyczy jednego dziecka.

TABELA 8 OKRES PRZEBYWANIA DZIECI W RODZINNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE RYBNICKIM W ROKU 2022

Okres przebywania w pieczy rodzinnej	Rodziny spokrewnione	Rodziny niezawodowe	Rodziny zawodowe	
			Ogółem	W tym w pogotowiacz rodzinnych
DO 3 MIESIĘCY	1	0	3	2
POWYŻEJ 3 DO 6 MIESIĘCY	1	2	1	1
POWYŻEJ 6 DO 12 MIESIĘCY	5	4	4	3
POWYŻEJ JEDNEGO ROKU DO DWÓCH LAT	19	2	2	1
POWYŻEJ DWÓCH LAT DO TRZECH LAT	8	0	3	2
POWYŻEJ TRZECH LAT	31	19	4	0
OGÓŁEM	65	27	17	9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku – sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej (stan na dzień 31 grudnia 2022 r.).

Struktura wieku dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej pozwala dostrzec zdecydowaną przewagę liczebną wśród wychowanków rodzin spokrewnionych osób w wieku od 4 do 17 lat (zob. tabela nr 9). Najliczniejszą kategorię stanowiły dzieci w wieku od siedmiu do 13 lat – było ich 30. Grupa wychowanków, których wiek mieści się w przedziale od czterech do sześciu lat liczy 14 osób, a prawie jednakowo liczna była grupa osób w wieku w od 14 do 17 lat – 11 osób. Siedmiu wychowanków to osoby pełnoletnie (18-24 lata), zaś dwoje nie ukończyło pierwszego roku życia. Wiek jednego mieści się w granicach od roku do trzech lat.

Także w przypadku wychowanków rodzin niezawodowych najliczniej reprezentowane są osoby w wieku od siedmiu do 13 lat (8 osób). Nieco mniej liczna jest kategoria młodzieży w wieku 14-17 lat – siedem osób. Z kolei po pięć osób to wychowankowie, których wiek mieści się w przedziale od czterech do sześciu lat oraz od 18 do 24 lat. Dzieci, które ukończyły pierwszy rok życia, ale nie ukończyły trzech lat reprezentowane były przez dwoje wychowanków rodzin niezawodowych.

Najwięcej (siedmiu) dzieci powierzonych pieczy rodzin zawodowych to osoby w wieku od 7 do 13 lat. Wiek pięciorga mieści się w granicach od roku do trzech lat, zaś dwoje to osoby, które ukończyły 18. rok życia. Pozostałe kategorie wiekowe były reprezentowane przez pojedyncze osoby.

TABELA 9 WIEK DZIECI PRZEBYWAJĄCYCH W RODZINNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE RYBNICKIM W ROKU 2022

Wiek dziecka	Rodziny spokrewnione	Rodziny niezawodowe	Rodziny zawodowe	
			Ogółem	W tym w pogotowiacz rodzinnych
PONIŻEJ JEDNEGO ROKU	2	0	1	1
OD ROKU DO 3 LAT	1	2	5	3
OD 4 DO 6 LAT	14	5	1	1
OD 7 DO 13 LAT	30	8	7	4
OD 14 DO 17 LAT	11	7	1	0
OD 18 DO 24 LAT	7	5	2	0
OGÓŁEM	65	27	17	9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku – sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej (stan na dzień 31 grudnia 2022 r.).

Jak pokazują dane zaprezentowane w tabeli nr 10, do najczęstszych przyczyn umieszczania dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie rybnickim należy bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Łącznie 71 dzieci trafiło do rodzin zastępczych z tego właśnie powodu, przy czym 45 z nich przebywa w rodzinach spokrewnionych, 15 w rodzinach niezawodowych, zaś 11 w rodzinach zawodowych (z czego ośmioro w pogotowiacz rodzinnych). Drugim często pojawiającym się powodem umieszczania dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej jest uzależnienie rodziców (na ogół jest to uzależnienie od alkoholu) – łącznie dziewięcioro wychowanków umieszczonych zostało w pieczy zastępczej ze względu na ten problem; przy czym sześć osób znalazło się pod opieką rodzin spokrewnionych, a troje dzieci objęło pomocą rodziny zawodowe. Sieroctwo to problem, który stał się powodem objęcia pieczą zastępczą pięciorga dzieci – czworo trafiło do rodzin spokrewnionych, a jedno – do rodziny niezawodowej. Analogicznie wyglądała sytuacja wychowanków objętych wsparciem z powodu pólsieroctwa – czworgiem z nich zaopiekowały się rodziny spokrewnione, zaś jednym – rodziny niezawodowe. Jako powód umieszczenia czworga dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej podano długotrwałą lub ciężką chorobę co najmniej jednego z rodziców – wszystkie trafiły do rodzin spokrewnionych. Przemoc w rodzinie stała się powodem umieszczenia w pieczy zastępczej ośmiorga dzieci: opieki nad jednym podjęła się rodzina spokrewniona, czworo trafiło do rodziny niespokrewnionej, a dwoje do rodziny zawodowej. Jedno dziecko objęto wsparciem w ramach rodzinnej pieczy zastępczej z powodu niepełnosprawności co najmniej jednego z rodziców – trafiło ono do rodziny niezawodowej. W przypadku jednego dziecka przyczyną umieszczenia ich w rodzinnej pieczy zastępczej był pobyt za granicą co najmniej jednego z rodziców – zostało ono objęte opieką rodziny niezawodowej. W przypadku trojga dzieci stwierdzono inną przyczynę umieszczenia ich w rodzinnej pieczy zastępczej.

TABELA 10 PRZYCZYNY UMIESZCZANIA DZIECI W RODZINNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE RYBNICKIM W ROKU 2022

Przyczyna	Rodziny spokrewnione	Rodziny niezawodowe	Rodziny zawodowe	
			Ogółem	W tym w pogotowiach rodzinnych
SIEROCTWO	4	1	0	0
PÓLSIEROCTWO	4	1	0	0
UZALEŻNIENIE RODZICÓW	6	0	3	0
PRZEMOC W RODZINIE	1	4	2	1
BEZRADNOŚĆ W SPRAWACH OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZYCH	45	15	11	8
NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ CO NAJMNIJ JEDNEGO Z RODZICÓW	0	1	0	0
DŁUGOTRWAŁA LUB CIĘŻKA CHOROBA CO NAJMNIJ JEDNEGO Z RODZICÓW	4	0	0	0
POBYT ZA GRANICĄ CO NAJMNIJ JEDNEGO Z RODZICÓW (PRACA ZAROBKOWA)	0	1	0	0
INNE	1	1	1	0
OGÓŁEM	65	24	17	9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku – sprawozdania sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej (stan na dzień 31 grudnia 2022 r.).

3.3.

4. ORGANIZACJA I DZIAŁANIE SYSTEMU PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE RYBNICKIM

4.1. ZAŁOŻENIA DOTYCZĄCE ORGANIZACJI PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE RYBNICKIM

Zgodnie z art. 4 Ustawy organizowanie pieczy zastępczej powinno mieć na względzie podmiotowość dziecka i rodziny oraz prawo dziecka do:

- wychowania w rodzinie, a w razie konieczności wychowywania dziecka poza rodziną — do opieki i wychowania w rodzinnych formach pieczy zastępczej, jeśli jest to zgodne z dobrem dziecka;
- powrotu do rodziny;
- utrzymywania osobistych kontaktów z rodzicami, z wyjątkiem przypadków, w których sąd zakazał takich kontaktów;
- stabilnego środowiska wychowawczego;
- kształcenia, rozwoju uzdolnień, zainteresowań i przekonań oraz zabawy i wypoczynku;
- pomocy w przygotowaniu do samodzielnego życia;
- ochrony przed arbitralną lub bezprawną ingerencją w życie dziecka;
- informacji i wyrażania opinii w sprawach, które go dotyczą, odpowiednio do jego wieku i stopnia dojrzałości;
- ochrony przed poniżającym traktowaniem i karaniem;
- poszanowania tożsamości religijnej i kulturowej;
- dostępu do informacji dotyczących jego pochodzenia.

Zamysł ustawodawcy sprowadza się więc do „maksymalizacji dostępnego wsparcia dla naturalnego środowiska dziecka oznaczającego jego rodzinę”¹⁷, wobec czego umieszczanie dziecka w pieczy zastępczej ma następować w ostateczności, kiedy wyczerpią się gwarantowane przepisami możliwości pomocy rodzinie. Ustawa zakłada powierzenie dziecka odebranego z rodziny naturalnej do rodzinnej pieczy zastępczej, którą stanowi rodzina zastępcza lub rodzinny dom dziecka. Stwierdza się ponadto, że placówki instytucjonalne są przeznaczone dla dzieci powyżej 7 lub 10 lat, można w nich również umieszczać dzieci wymagające szczególnej opieki lub niedostosowane społecznie w rozumieniu ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich. Dodatkowo nowelizacja Ustawy z 2023 roku wprowadza zakaz tworzenia nowych domów dziecka. Będzie to możliwe jedynie w sytuacjach wyjątkowych, za zgodą wojewody i po zasięgnięciu opinii Rzecznika Praw Dziecka.

Zgodnie z art. 32 ust.2 zadanie organizacji pieczy zastępczej należy do powiatu. Z kolei nadzór i opieka nad rodzinami zastępczymi należy do wyznaczonego przez organizatora rodzinnej pieczy zastępczej koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej (art. 77 ust. 1 – 2).

Istotną rolę w niesieniu pomocy rodzinom dysfunkcyjnym w rozwiązywaniu problemów wychowawczych, socjalnych, niezaradności życiowej, jak też w prowadzeniu gospodarstwa domowego, planowaniu wydatków i innych obowiązkach rodzicielskich powierzono asystentom rodzin. Jego pracodawcą może być wójt lub podmiot, któremu gmina zleciła organizację pracy z rodziną¹⁸.

¹⁷ B. Matysik, *Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*, http://samorzad.infor.pl/temat_dnia/artykuły/521099,ustawa_o_wspieraniu_rodziny_i_systemie_pieczy_zastepczej.html, [20.11.2020].

¹⁸ Tamże.

Zgodnie z przepisami ustawy, na terenie każdego powiatu ma działać organizator pieczy zastępczej, którym w powiecie rybnickim jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie. Organizator rodzinnej pieczy zastępczej tworzy strukturę podlegającą Kierownikowi Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie. W ramach Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie wyodrębniony został Dział Pieczy Zastępczej, zatrudniający następujących pracowników:

- Koordynatorzy Rodzinnej Pieczy Zastępczej (cztery etaty);
- psychologa-starszego pracownika socjalnego;
- pedagoga-starszego pracownika socjalnego;
- inspektorzy (dwa etaty).

Praca Działu Pieczy Zastępczej jest wspomagana przez specjalistów zatrudnionych w ramach umów cywilno-prawnych:

- radcę prawnego;
- psychologa-psychoterapeutę rodzinnego
- interwenta w pieczy zastępczej

W ramach PCPR w Rybniku funkcjonuje również Punkt Interwencji Kryzysowej, w którym wyodrębniono następujące stanowiska:

- konsultant ds. przemocy oraz uzależnień;
- psychoterapeuta;
- psycholog.

Zadaniem PIK jest niesienie doraźnej, natychmiastowej, krótkoterminowej pomocy osobom doświadczającym przemocy domowej, tym, którzy znajdują się w innej sytuacji kryzysowej, aby zapobiec powstaniu lub pogłębianiu się dysfunkcji tych osób, rodzin lub społeczności. Do podstawowych zadań i obowiązków Punktu Interwencji Kryzysowej należy:

- poradnictwo i konsultacje psychologiczne;
- poradnictwo i konsultacje prawne;
- prowadzenie terapii rodzinnej, małżeńskiej i indywidualnej;
- prowadzenie szkoły dla rodziców;
- prowadzenie konsultacji w zakresie uzależnień;
- praca z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie;
- prowadzenie programów korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy;
- koordynowanie realizacji *Powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie*;
- współpraca z innymi instytucjami i jednostkami organizacyjnymi systemu pomocy społecznej, zakładami opieki zdrowotnej, organami wymiaru sprawiedliwości, prokuraturą, policją, placówkami systemu oświaty oraz innymi podmiotami, których działalność statutowa przewiduje szeroko rozumianą pomoc społeczną;
- udzielanie informacji o prawach i uprawnieniach klientów;
- opracowywanie i przedstawianie planów, zadań i informacji z prowadzonej działalności, sporządzanie sprawozdań rzeczowych o realizowanych zadaniach.

Zgodnie z art. 76, ust. 4 Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej do zadań organizatora rodzinnej pieczy zastępczej należy w szczególności:

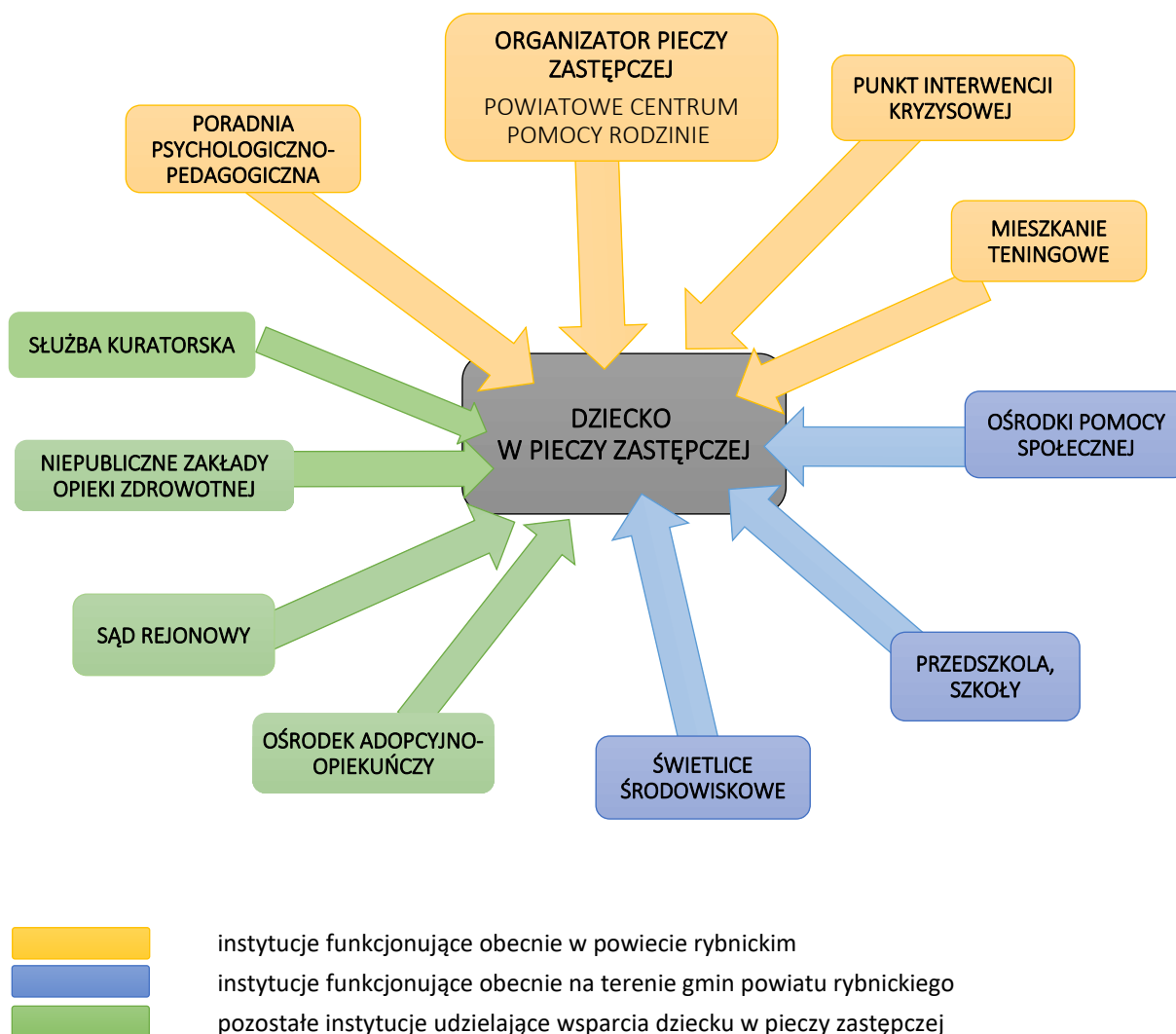
- 1) prowadzenie naboru kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka;
- 2) kwalifikowanie osób kandydujących do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz wydawanie zaświadczeń kwalifikacyjnych zawierających potwierdzenie ukończenia szkolenia, opinię o spełnianiu warunków i ocenę predyspozycji do sprawowania pieczy zastępczej;
- 3) organizowanie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka;
3a) zapewnienie badań psychologicznych kandydatom do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz rodzinom zastępczym i osobom prowadzącym rodzinne domy dziecka;
- 4) organizowanie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego, wydawanie świadectw ukończenia tych szkoleń oraz opinii dotyczącej predyspozycji do pełnienia funkcji dyrektora i wychowawcy w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego;
- 5) zapewnianie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka szkoleń mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji, biorąc pod uwagę ich potrzeby;
- 6) zapewnianie pomocy i wsparcia osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą, w szczególności w ramach grup wsparcia oraz rodzin pomocowych;
- 7) organizowanie dla rodzin zastępczych oraz prowadzących rodzinne domy dziecka pomocy wolontariuszy;
- 8) współpraca ze środowiskiem lokalnym, w szczególności z powiatowym centrum pomocy rodzinie, ośrodkiem pomocy społecznej, centrum usług społecznych, sądami i ich organami pomocniczymi, instytucjami oświatowymi, podmiotami leczniczymi, a także kościołami i związkami wyznaniowymi oraz z organizacjami społecznymi;
- 9) prowadzenie poradnictwa i terapii dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą i ich dzieci oraz dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej;
- 10) zapewnianie pomocy prawnej osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą, w szczególności w zakresie prawa rodzinnego;
- 11) dokonywanie okresowej oceny sytuacji dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej;
- 12) prowadzenie działalności diagnostyczno-konsultacyjnej, której celem jest pozyskiwanie, szkolenie i kwalifikowanie osób zgłaszających gotowość do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej oraz prowadzenia rodzinnego domu dziecka, a także szkolenie i wspieranie psychologiczno-pedagogiczne osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą oraz rodziców dzieci objętych tą pieczą;
- 13) przeprowadzanie badań pedagogicznych i psychologicznych oraz analizy, o której mowa w art. 42 ust. 7, dotyczących kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka;
- 14) zapewnianie rodzinom zastępczym zawodowym i niezawodowym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka poradnictwa, które ma na celu zachowanie i wzmocnienie ich kompetencji oraz przeciwdziałanie zjawisku wypalenia zawodowego;
14a) zapewnianie koordynatorom rodzinnej pieczy zastępczej szkoleń mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji;
- 15) przedstawianie staroście i radzie powiatu corocznego sprawozdania z efektów pracy;

- 16) zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających;
- 17) organizowanie opieki nad dzieckiem, w przypadku gdy rodzina zastępcza albo prowadzący rodzinny dom dziecka okresowo nie może sprawować opieki, w szczególności z powodów zdrowotnych lub losowych albo zaplanowanego wycieczki.

4.2. KONCEPCJA SYSTEMU WSPARCIA DZIECKA W PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE RYBNICKIM

Koncepcja systemu wsparcia dziecka w pieczy zastępczej, realizowanej w powiecie rybnickim zaprezentowana na diagramie nr 2 zakłada współpracę instytucji, które – realizując swoje zadania statutowe – przyczyniają się do niesienia optymalnej pomocy.

DIAGRAM 2 SYSTEM WSPARCIA DZIECKA W PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE RYBNICKIM

Źródło: opracowanie własne.

Institucją, która przejmując organizacyjne i koordynacyjne obowiązki związane z funkcjonowaniem całego systemu pieczy zastępczej jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie. Zgodnie z założeniami programu, wynikającymi z przepisów ustawy, w ramach PCPR powołany zostaje organizator rodzinnej pieczy zastępczej. Do zadań organizatora rodzinnej pieczy zastępczej należy:

- świadczenie pomocy pedagogicznej,
- świadczenie pomocy psychologicznej,
- organizowanie szkoleń,
- organizowanie terapii,
- prowadzenie grup wsparcia,
- przyznawanie i wypłacanie świadczeń pieniężnych,
- prowadzenia specjalistycznego poradnictwa,
- zatrudnianie koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej.

W strukturze powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku działa ponadto Punkt Interwencji Kryzysowej, którego zadaniem jest niesienie doraźnej, natychmiastowej, krótkoterminowej pomocy osobom doświadczającym przemocy domowej, tym, którzy znajdują się w innej sytuacji kryzysowej, aby zapobiec powstaniu lub pogłębieniu się dysfunkcji tych osób, rodzin lub społeczności

Obok PCPR instytucją funkcjonującą na terenie powiatu i w istotny sposób oddziałującą na dziecko w pieczy zastępczej jest Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, która zajmuje się diagnozą oraz terapią adresowaną do dzieci i rodzin. Oprócz tego dziecko w pieczy zastępczej otrzymuje wsparcie ze strony sądu rejonowego I Służby Kuratorskiej, która zapewnia nadzór nad warunkami bytu i wychowania nad nieletnimi oraz wydaje postanowienia o zabezpieczeniu dziecka. Istotnym wsparciem dla dziecka są także niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej. Ważną rolę odgrywają ponadto ośrodki adopcyjno-opiekuńcze, które zajmują się umieszczaniem dzieci w rodzinach adopcyjnych oraz szkoleniami kandydatów na rodziców adopcyjnych. Ważnym przedsięwzięciem, zrealizowanym w ramach realizacji koncepcji pieczy zastępczej w powiecie rybnickim było utworzenie mieszkania treningowego, przeznaczonego czasowo dla osób pełnoletnich opuszczających rodziny zastępcze, placówki opiekuńczo-wychowawcze, a także placówki resocjalizacyjne.

4.3. FUNKCJONOWANIE SYSTEMU PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE RYBNICKIM

4.3.1. Realizacja zadań w zakresie rodzinnej pieczy zastępczej

Świadczenia udzielane w ramach rodzinnej pieczy zastępczej

Jednym z zadań Organizatora Rodzinnej Pieczy zastępczej jest wypłata świadczeń związanych z prowadzeniem rodzinnej pieczy zastępczej. Jak wynika z danych zestawionych w tabeli nr 11, najwięcej środków przeznaczanych jest na pokrycie kosztów utrzymania dziecka w rodzinach zastępczych, zarówno spokrewnionych, niezawodowych, jak i zawodowych. Liczba świadczeń tego typu wypłaconych w roku 2021 i 2022 przekroczyła 1 500, a ich kwota w każdym roku przewyższyła 1,5 mln złotych. W przypadku rodzin zastępczych niezawodowych w 2021 roku wypłacono 430 świadczeń na kwotę przekraczającą 465 tysięcy złotych. W roku 2022, ze względu na zmniejszenie

liczby rodzin zastępczych niezawodowych liczba świadczeń zmniejszyła się do 350, a ich kwota do niespełna 400 tysięcy. Rodziny zastępcze zawodowe otrzymały zarówno w roku 2021, jak i 2022 ponad 870 świadczeń, a ich suma w obu latach przewyższała 600 tysięcy złotych. Liczba świadczeń na pokrycie kosztów utrzymania dziecka w rodzinnym domu dziecka wyniosła w obu latach 12, a ich kwota przekroczyła w każdym roku 13 tysięcy złotych. Również w roku 2021 i 2022 ze wsparcia tego typu skorzystały rodziny pomocowe – liczba wypłaconych świadczeń wyniosła – odpowiednio – 25 i 17, a ich kwota to 13 533 oraz 7 826 złotych.

Znaczne środki przeznaczane są również na opiekę i wychowanie dziecka, które pokrywają gminy właściwe ze względu na miejsce zamieszkania dziecka przed umieszczeniem go po raz pierwszy w pieczy zastępczej. Najwięcej świadczeń tego typu przysługiwało rodzinom zastępczym spokrewnionym: w 2021 roku było ich 754, a rok później 806, a ich kwota wyniosła – odpowiednio – 192 714 oraz 226 021. Środki przeznaczone dla rodzin zastępczych niezawodowych, których kwota oscylowała w obu latach wokół 130-140 tysięcy złotych, składały się na wypłatę 418 i 313 świadczeń w kolejnych latach. W przypadku rodzin zastępczych zawodowych liczba świadczeń tego typu wyniosła 523 w 2021 roku (kwota świadczeń to 103 537 złotych), natomiast w roku 2022 było ich 443 (95 965 złotych). Ze świadczeń tych skorzystały też w 2021 roku rodzinne domy dziecka (8 świadczeń na kwotę 2 204 złotych) oraz rodziny pomocowe: w 2021 roku wypłacono im 28 świadczeń na kwotę 3 109 zł, a rok później było ich 17 (1 654 złote).

Do świadczeń udzielanych w ramach rodzinnej pieczy zastępczej zalicza się również dodatek z tytułu niepełnosprawności dziecka. W 2021 roku wypłacono 66 takich świadczeń rodzinom zastępczym spokrewnionym (suma świadczeń to 14 259 złotych), 79 – rodzinom zastępczym niezawodowym (kwota świadczeń wyniosła 17 373) oraz 97 rodzinom zastępczym zawodowym (suma świadczeń to 20 769 złotych). W kolejnym roku liczba świadczeń tego rodzaju zmieniła się: wypłacono 85 świadczeń rodzinom zastępczym spokrewnionym (przeznaczono na ten cel 19 694 złotych), 45 świadczeń adresowanych było do rodzin zastępczych niezawodowych (kwota wypłat to 10 423) oraz 67 świadczeń dla rodzin zastępczych zawodowych (kwota świadczeń to 15 214 złotych).

Ważną formą wsparcia są także świadczenia dla osób usamodzielniających się. W roku 2021 w ramach pomocy na kontynuowanie nauki wypłacono wychowankom rodzin zastępczych spokrewnionych 22 świadczenia na kwotę 11 832 złote, rok później ich liczba wyniosła 10, a suma świadczeń to 7 371 złotych. Ze świadczeń tych korzystali także wychowankowie rodzin niezawodowych: liczba świadczeń w roku 2021 wyniosła w tym wypadku 59, a w 2022 – 53. Ich kwota w obu latach oscylowała wokół 32 tysięcy złotych. Rzadziej świadczenia te wypłacano wychowankom rodzin zastępczych zawodowych: ich liczba wyniosła 12 (w roku 2021) oraz 8 (w roku 2022); kwoty świadczeń to – odpowiednio – 6 592 złote oraz 4 615 złotych. Znacząco rzadziej wypłacane są świadczenia na usamodzielnienie. W 2021 roku ich liczba wyniosła 4 – dwa dotyczyły wychowanków rodzin spokrewnionych, po jednym – rodzin niezawodowych i zawodowych. Kwoty wypłaconych świadczeń udzielonych wyniosły – odpowiednio – 7 200 oraz 14 916 złotych. Z kolei w roku 2022 nie wypłacono takich świadczeń. W 2021 i w 2022 roku udzielano również wsparcia na zagospodarowanie. W 2021 roku dwa świadczenia dotyczyły wychowanków rodzin zastępczych spokrewnionych i niezawodowych (kwota świadczeń wyniosła 3 272 złote), natomiast jedno dotyczyło wychowanka rodziny zastępczej niezawodowej (kwota świadczenia wyniosła 1 577 złotych). W kolejnym roku przyznano po jednym takim świadczeniu wychowankowi rodziny zastępczej spokrewnionej i niezawodowej, ich kwoty były jednakowe i wyniosła 1 782 złote.

Rodzinom zastępczym wypłaca się również środki w ramach jednorazowych świadczeń na pokrycie niezbędnych kosztów związanych z potrzebami przyjmowanego dziecka. W 2021 roku wypłacono łącznie 27 takich świadczeń, przy czym sześć z nich dotyczyło rodzin zastępczych spokrewnionych (3 185 złotych), osiem – rodzin zastępczych zawodowych (8 815 złotych), a 13 – rodzin zastępczych niezawodowych (10 142 złote). W kolejnym roku liczba tego typu świadczeń zmniejszyła się do 20: najwięcej (11) dotyczyło rodzin zastępczych zawodowych – na świadczenia wydano łącznie 14 334 złote, siedem wypłacono rodzinom spokrewnionym (kwota świadczeń to 8 897 złotych), natomiast dwa trafiły do rodzin zastępczych niezawodowych – wydatkowano na ten cel 1 400 złotych.

Wsparcie finansowe rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka obejmuje również środki finansowe przeznaczone na utrzymanie lokalu mieszkalnego. Z tej formy wsparcia skorzystały przede wszystkim rodziny zastępcze zawodowe: w roku 2021 przyznano im 48 takich świadczeń na łączną kwotę 47 678 złotych, natomiast w roku 2022 liczba świadczeń wyniosła 44, a ich kwota to 71 520. Świadczenia z tego tytułu wypłacono również rodzinom zastępczym niezawodowym, przeznaczając na ten cel 13 795 złotych (dziewięć świadczeń) w roku 2021 oraz 33 411 złotych (11 świadczeń) w kolejnym roku. Za świadczeń tych skorzystały również rodzinne domy dziecka: 13 świadczeń na kwotę 7 298 wypłacono w 2021 roku, natomiast rok później było ich dziewięć na kwotę 50 558 złotych.

Zabezpieczono również środki na pokrycie kosztów przeprowadzenia niezbędnego remontu: w 2021 roku wypłacono jedno takie świadczenia na kwotę 4 500 złotych.

Dofinansowywano również wypoczynek dziecka poza miejscem zamieszkania. W 2021 roku przyznano dwa takie świadczenia rodzinom zastępczym niezawodowym na łączną kwotę 800 złotych. Rok później liczba tych świadczeń wyniosła cztery: dwa przyznano rodzinom zastępczym niezawodowym (kwota dofinansowania wyniosła 400 złotych), dwa kolejne rodzinom zastępczym zawodowym (dofinansowanie na łączną kwotę 600 złotych).

W 2021 roku wypłacono jedno świadczenie dla rodziny zastępczej spokrewnionej na kwotę 2 000 złotych na pokrycie kosztów związanych z wystąpieniem zdarzeń losowych lub innych zdarzeń mających wpływ na jakość sprawowanej opieki. Rok później również wypłacono jedno świadczenie – dla rodziny zastępczej zawodowej, na kwotę 249 złotych.

TABELA 11 ŚWIADCZENIA UDZIELONE W POWIECIE RYBNICKIM W RAMACH RODZINNEJ PIELICZY ZASTĘPCZEJ W ROKU 2021 I 2022

Rodzaj świadczenia	Rok	Rodziny zastępcze spokrewnione		Rodziny zastępcze niezawodowe		Rodziny zastępcze zawodowe		Rodzinne domy dziecka		Rodziny pomocowe	
		Liczba świadczeń	Kwota świadczeń	Liczba świadczeń	Kwota świadczeń	Liczba świadczeń	Kwota świadczeń	Liczba świadczeń	Kwota świadczeń	Liczba świadczeń	Kwota świadczeń
Świadczenia na pokrycie kosztów utrzymania umieszczonego dziecka	2021	876	628 845	430	465 928	342	344 852	12	13 177	25	13 533
	2022	914	698 630	350	393 996	296	326 314	12	13 978	17	7 826
Dodatek z tytułu niepełnosprawności dziecka	2021	66	14 259	79	17 373	97	20 769	–	–	3	328
	2022	85	19 694	45	10 423	67	15 214	–	–	–	–
Świadczenie jednorazowe na pokrycie niezbędnych kosztów związanych z potrzebami przyjmowanego dziecka	2021	6	3 185	8	8 815	13	10 142	–	–	–	–
	2022	7	8 897	2	1 400	11	14 334	–	–	–	–
Środki finansowe na utrzymanie lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego	2021	–	–	9	13 795	48	47 678	13	7 298	–	–
	2022	–	–	11	33 411	44	71 520	9	50 558	–	–
Świadczenie jednorazowe lub okresowe na pokrycie kosztów związanych z wystąpieniem zdarzeń losowych lub innych zdarzeń mających wpływ na jakość sprawowanej opieki	2021	1	2 000	–	–	–	–	–	–	–	–
	2022	–	–	–	–	1	249	–	–	–	–
Dofinansowanie do wypoczynku dziecka poza miejscem zamieszkania	2021	–	–	2	800	–	–	–	–	–	–
	2022	–	–	2	400	2	600	–	–	–	–
Wydatki na opiekę i wychowanie dziecka pokryte przez gminę właściwą ze względu na miejsce zamieszkania dziecka przed umieszczeniem go po raz pierwszy w pieczy zastępczej	2021	754	192 714	418	134 149	523	103 537	8	2 204	28	3 109
	2022	806	226 021	313	143 858	443	95 965	–	–	17	1 654
Pomoc dla osoby usamodzielnianej na kontynuowanie nauki	2021	22	11 832	59	32 394	12	6 592	–	–	–	–
	2022	10	7 371	53	31 910	8	4 615	–	–	–	–
Pomoc dla osoby usamodzielnianej na usamodzielnienie	2021	2	7200	2	14 916	–	–	–	–	–	–
	2022	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Pomoc dla osoby usamodzielnianej na zagospodarowanie	2021	2	3 272	1	1 577	–	–	–	–	–	–
	2022	1	1 782	1	1 782	–	–	–	–	–	–
Świadczenie na pokrycie kosztów przeprowadzenia niezbędnego remontu	2021	–	–	–	–	1	4 500	–	–	–	–
	2022	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku – sprawozdania rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej.

Wynagrodzenia dla rodzin zastępczych

Organizator Rodzinnej Pieczy Zastępczej odpowiada za wypłatę wynagrodzeń w ramach rodzinnej pieczy zastępczej. Jak pokazują dane zawarte w tabeli nr 12, w 2021 roku wypłacono 62 świadczenia z tytułu wynagrodzeń dla rodzin zastępczych zawodowych na łączną kwotę 234 366 złotych, a także 50 takich świadczeń dla zleceniobiorców oraz osób zatrudnionych w rodzinie zastępczej niezawodowej (w tym wypadku kwota świadczeń to 100 844 złote). W roku 2022 liczba świadczeń w ramach wynagrodzeń dla rodzin zastępczych zawodowych wyniosła 66 (kwota świadczeń to 256 297 złotych). Z kolei 48 świadczeń stanowiły wynagrodzenia dla zleceniobiorców oraz osób zatrudnionych w rodzinie zastępczej niezawodowej (kwota świadczeń wyniosła 99 721 złotych).

TABELA 12 WYNAGRODZENIA WYPŁACONE W POWIECIE RYBNICKIM W RAMACH RODZINNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ W ROKU 2021 I 2022

Rodzaj świadczenia	Rok	Liczba świadczeń	Kwota świadczeń
Wynagrodzenia dla rodziny zastępczej zawodowej	2021	62	234 366
	2022	66	256 297
Wynagrodzenie dla zleceniobiorców oraz osób zatrudnionych w rodzinie zastępczej niezawodowej	2021	50	100 844
	2022	48	99 721

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku – sprawozdania sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej.

Szkolenia w zakresie pieczy zastępczej

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie jako Organizator Rodzinnej Pieczy Zastępczej jest odpowiedzialne za organizowanie szkoleń w zakresie pieczy zastępczej – zarówno tych, które przygotowują kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej (zawodowej, niezawodowej i rodzinnego domu dziecka), jak i tych, które mają na celu podnoszenie kwalifikacji rodzin zastępczych. Zestawienie liczby osób biorących udział w szkoleniach w roku 2021 i 2022, jak i wydatków na te szkolenia prezentuje tabela nr 13.

W roku 2021 w szkoleniu dla kandydatów na rodziny zastępcze niezawodowe wzięły udział cztery osoby, natomiast rok później były to dwie osoby. W roku 2022 dwie osoby ukończyły szkolenie dla rodzin zastępczych zawodowych.

W ramach realizacji zadania organizacji szkoleń podnoszących kwalifikacje rodzin zastępczych w roku 2021 odbyły się dwa szkolenia, realizowane w bezpośrednim kontakcie, w których uczestniczyło sześć osób oraz dwa szkolenia online, których liczby uczestników nie zarejestrowano.

- *Wypalenie zawodowe* (10.02.2021 r.) – udział w nim wzięły 4 osoby;
- *Bezpieczeństwo młodzieży a domowe zasady ekranowe* (27.04.2021 r.) – szkolenie online;
- *Wsparcie dzieci w kryzysie z uwzględnieniem czasu pandemii* – udział w nim wzięły 2 osoby;
- *Oblicza przemocy i agresji w izolacji*. Profilaktyczna i interwencyjna rola opiekuna (17.12.2021) – szkolenie online.

W kolejnym roku zorganizowano cztery szkolenia, w których mogły uczestniczyć rodziny zastępcze:

- *Słowo mające moc, czyli o sztuce doceniania* (30.03.2022) – udział w nim wzięło 8 osób;
- *Zasoby osobiste. Jak je budować, wzmacniać oraz z nich korzystać* (13.06.2022) – udział w nim wzięły 4 osób;
- *Interwencja kryzysowa wśród dzieci i dorosłych* (07.09.2022) – udział w nim wzięły 4 osoby;
- *Specyfika okresu adolescencji – skuteczne wsparcie nastolatka. Domowe opowieści – jak rozmawiać z własnym dzieckiem* – udział w nim wzięło 6 osób.

Łączna liczba ich uczestników tych szkoleń to 22.

TABELA 13 SZKOLENIA W ZAKRESIE PIECZY ZASTĘPCZEJ PRZEPROWADZONE W POWIECIE RYBNICKIM W ROKU 2021 I 2022

Rodzaj szkolenia	2021		2022	
	Liczba osób przeszkolonych	Wydatki na szkolenia	Liczba osób przeszkolonych	Wydatki na szkolenia
Szkolenia kandydatów na rodziny zastępcze niezawodowe	4	8 200	2	3 200
Szkolenia kandydatów na rodziny zastępcze zawodowe	–	–	2	1 400
Szkolenia dla rodzin zastępczych	6*	2 000	22	8 000

* W zestawieniu wykazano liczbę uczestników szkoleń odbywających się w bezpośrednim kontakcie. Faktyczna liczba uczestników szkoleń była większa, ponieważ dwa szkolenia odbyły się online.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku – sprawozdania sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej.

Grupy wsparcia dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą

W roku 2021 ze względu na pandemię COVID-19 działalność grup wsparcia dla osób sprawujących pieczę zastępczą nie była realizowana. Została ona wznowiona w roku 2022. Celem grup wsparcia jest – między innymi – pogłębienie wiedzy na temat problemów dzieci i młodzieży oraz kształtowanie umiejętności radzenia sobie w trudnych sytuacjach. Grupa wsparcia obejmuje również osoby usamodzielniane. W ramach grup wsparcia dnia 13 grudnia 2022 roku zorganizowano spotkanie przedsięwzięte w gronie rodzin zastępczych zawodowych.

Poradnictwo specjalistyczne dla rodzin zastępczych

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku zapewnia rodzinom zastępczym wsparcie psychoterapeutyczne oraz prawne.

W ramach spotkań z psychoterapeutą rodziny zastępcze korzystają z terapii psychologicznej oraz konsultacji psychologicznych. W roku 2021 psychoterapeuta przeprowadził 39 konsultacji wyłącznie z wychowankami pieczy zastępczej oraz ich opiekunami. W ramach Punktu Interwencji Kryzysowej psychoterapeuta udzielił 225 konsultacji, w tym 156 telefonicznych.

W 2022 roku odbyło się 55 konsultacji z psychoterapeutą – dotyczyły one wychowanków pieczy zastępczej. Liczba konsultacji udzielonych przez psychoterapeutę w ramach Punktu Interwencji Kryzysowej wyniosła 176. Problemy, z jakimi najczęściej zgłaszały się do psychoterapeuty rodziny zastępcze to:

- problemy rodzinne;
- problemy wychowawcze;
- problemy małżeńskie;
- żałoba.

PCPR zapewnia osobom sprawującym pieczę zastępczą pomoc radcy prawnego, w szczególności w zakresie prawa rodzinnego. W roku 2021 radca prawny udzielił 22 porad, natomiast w kolejnym roku – pięciu.

Rodziny zastępcze mogą też korzystać ze wsparcia Punktu Interwencji Kryzysowej, działającym przy PCPR.

Dokonywanie okresowej oceny sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej

Organizator Rodzinnej Pieczy Zastępczej dokonał 263 okresowych ocen sytuacji dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej w 2021 roku, natomiast w 2022 roku ocen takich sformułowano 253. Ocen dokonano, biorąc pod uwagę – między innymi – otrzymane ze szkół opinie o wychowankach jako o uczniach, posiadane przez PCPR informacje nt. możliwości powrotu dzieci do rodzin biologicznych oraz zaświadczenia lekarskie dotyczące stanu zdrowia wychowanków rodzin zastępczych.

W roku 2021 Zespół ds. oceny dziecka wyodrębnił 22 wychowanków z uregulowaną sytuacją prawną, o czym poinformował Wojewódzki Ośrodek Adopcyjno-Opiekuńczy. Dwoje wychowanków zostało przysposobionych. W 2022 Zespół ds. oceny dziecka wyodrębnił 10 wychowanków z uregulowaną sytuacją prawną, o czym poinformował Wojewódzki Ośrodek Adopcyjno-Opiekuńczy. Pięcioro wychowanków zostało przysposobionych.

Oceny przeprowadzane były w miarę potrzeb – w przypadku dzieci w wieku poniżej 3 lat nie rzadziej niż co trzy miesiące, a w przypadku dzieci starszych – nie rzadziej niż co sześć miesięcy.

Koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej

W Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie zatrudnionych jest czterech koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej. Wszyscy koordynatorzy są zatrudnieni w zadaniowym czasie pracy.

W roku 2021 i 2022 w ramach koordynowania rodzinnej pieczy zastępczej realizowano działania polegające na:

- przygotowaniu planu pomocy dziecku we współpracy z rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka oraz asystentem rodziny, a w przypadku, gdy rodzinie nie został przydzielony asystent – we współpracy z podmiotem organizującym pracę z rodziną;
- pomocy rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka w nawiązaniu wzajemnego kontaktu;
- współpracy z instytucjami (szkoły, sąd, kuratorzy, instytucje pomocowe) w zakresie organizowania pieczy zastępczej;

- bieżącym wsparciu w rozwiązywaniu problemów opiekuńczo-wychowawczych dzieci udzielanym rodzinom;
- opiniowaniu rodzin zastępczych;
- udzielaniu rodzinom pomocy w dostępie do specjalistycznej pomocy rehabilitacyjnej i ustalaniu terminów wizyt u specjalistów;
- udzielaniu wsparcia pełnoletnim wychowankom w usamodzielnieniu się;
- udzielaniu wsparcia w nawiązywaniu i podtrzymywaniu relacji z rodzicami biologicznymi;
- udziale w posiedzeniu zespołu ds. oceny sytuacji dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej;
- zgłaszaniu do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających;
- bieżącym realizowaniu projektu *Wsparcie dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w okresie epidemii COVID-19*.

W roku 2021 koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej objęli wsparciem łącznie 56 rodzin zastępczych oraz pełnoletnich wychowanków rodzinnej pieczy zastępczej, natomiast w 2022 roku rodziny takie były 52.

Koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej utrzymują kontakt z rodzinami zastępczymi poprzez regularne wizyty w miejscu zamieszkania, prowadzenie pogadanek z małoletnimi, motywowanie do podnoszenia kwalifikacji zawodowych, prowadzenie konsultacji w zakresie oddziaływań opiekuńczo-wychowawczych. Koordynatorzy gromadzą też dokumentację dotyczącą dziecka.

W roku 2018 i 2019 koordynatorzy uczestniczyli w szkoleniach i konferencjach doskonalących ich kompetencje i pogłębiających wiedzę.

Na podstawie doświadczeń pracy z rodzinami zastępczymi koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej wyznaczają założenia swojej dalszej pracy. Do najważniejszych z nich należy:

- monitorowanie sytuacji opiekuńczo-wychowawczej dzieci;
- podnoszenie umiejętności niektórych rodzin zastępczych w zakresie radzenia sobie w trudnych sytuacjach;
- podejmowanie działań wychowawczych mających na celu wyeliminowanie pojawiających się zagrożeń, wzmacnianie właściwych zachowań oraz motywowanie rodziny do prawidłowego stosowania reguł i zasad wychowania dzieci;
- podejmowanie działań zaradczych w trudnych sytuacjach, jakie pojawiają się w rodzinach zastępczych;
- zachęcanie rodziców zastępczych do korzystania z konsultacji specjalistycznych w zakresie wyboru przez młodzież odpowiedniej ścieżki kształcenia;
- wspieranie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi;
- rekomendowanie i zachęcanie rodzin zastępczych do udziału w różnych formach wsparcia;
- kontynuowanie współpracy z instytucjami wspierającymi rozwój dzieci i młodzieży;
- podnoszenie przez koordynatorów własnych kwalifikacji zawodowych oraz potrzeba udziału w sesjach superwizyjnych.

Prowadzenie kampanii na rzecz rozwoju i promocji rodzinnej pieczy zastępczej

W 2021 roku w ramach kampanii na rzecz rodzicielstwa zastępczego zrealizowano następujące działania:

- rozesłanie do parafii z terenu powiatu rybnickiego ogłoszenia o naborze kandydatów na rodziny zastępcze;
- wysyłanie upominków z okazji walentynek, Dnia Rodzicielstwa Zastępczego, Dnia Dziecka oraz mikołajek do rodzin zastępczych i ich podopiecznych;
- zamieszczenie na stronie internetowej Starostwa Powiatowego w Rybniku oraz na profilu PCPR na Facebooku plakatu promocyjnego „Zostań Rodzicem Zastępczym”;
- dokonanie zmiany grafiki plakatu i ulotek promocyjnych w zakresie rodzicielstwa zastępczego;
- rozesłanie do ośrodków pomocy społecznej z terenu powiatu plakatów promujących rodzicielstwo zastępcze i zachęcających do pełnienia funkcji rodziny zastępczej;
- opublikowano artykuł *Rodzinna Piecza Zastępcza w Powiecie Rybnickim* w „Kronice Powiatu Rybnickiego”.

Z kolei kampania na rzecz rodzicielstwa zastępczego zrealizowana w roku 2022 objęła następujące działania:

- rozesłanie do parafii z terenu powiatu rybnickiego ogłoszenia o naborze kandydatów na rodziny zastępcze wraz z plakatem i ulotkami promocyjnymi;
- zorganizowanie spotkania integracyjnego dla rodzin zastępczych. Zamieszczenie artykułu na temat spotkania w „Kronice Powiatu Rybnickiego”;
- zamieszczenie na stronie internetowej Starostwa Powiatowego w Rybniku oraz na profilu PCPR na Facebooku plakatu promocyjnego „Zostań Rodzicem Zastępczym”;
- zorganizowanie wycieczki dla rodzin zastępczych i ich wychowanków do Energylandii w Zatorze;
- opublikowanie plakatu promującego rodzicielstwo zastępcze i zachęcającego do pełnienia funkcji rodziny zastępczej „Kronice Powiatu Rybnickiego”;
- zrealizowanie kampanii reklamowej na rzecz rodzicielstwa zastępczego na antenie Radia 90FM;
- zlecono publikację ulotki promocyjnej w tygodniku regionalnym „Nasz Tygodnik” – „Dziennik Zachodni”;
- zorganizowano spotkanie przedświąteczne w gronie rodzin zastępczych zawodowych

Kwalifikowanie kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej oraz do udziału w szkoleniu na rodziny zastępcze

W roku 2021 przekazano do Sądu Rejonowego w Rybniku i Sądu Rejonowego w Mikołowie oraz sądu Rejonowego w Głubczycach łącznie dziewięć opinii o kandydatach na rodzinę zastępczą. Ponadto PCPR wydało dwa skierowania na szkolenie dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej niezawodowej oraz jedno skierowanie na szkolenie dla kandydatów na rodzinę zastępczą zawodową.

W roku 2022 Organizator Rodzinnej Pieczy Zastępczej sporządził 8 opinii o kandydatach na rodzinę zastępczą spokrewnioną, z czego jedną przekazał do Sądu Rejonowego w Raciborzu, dwie

do Sądu Okręgowego w Rybniku. Ponadto PCPR wydało dwie opinie o kandydatach do pełnienia funkcji rodziny zastępczej niezawodowej (jedną dla Sądu Rejonowego w Wodzisławiu Śląskim oraz jedną dla Sądu Rejonowego w Głubczycach).

Prowadzenie i aktualizowanie rejestru rodzin zastępczych zawodowych i niezawodowych

Organizator Rodzinnej Pieczy Zastępczej na bieżąco prowadzi i aktualizuje rejestr danych osób zakwalifikowanych do pełnienia funkcji rodziny zastępczej oraz pełniących funkcję rodziny zastępczej zawodowej lub niezawodowej. Rejestr udostępniany jest Sądowi Rejonowemu w Rybniku.

Realizacja postanowień Sądu Rejonowego w Rybniku w sprawie zabezpieczeń małoletnich dzieci

Organizator Rodzinnej Pieczy Zastępczej realizuje postanowienia sądu dotyczące umieszczania małoletnich dzieci w rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej. W roku 2021 zrealizowano postanowienia sądu w zakresie umieszczenia 36 dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej i 15 w instytucjonalnej pieczy zastępczej. W roku 2022 liczba wydanych postanowień wyniosła – odpowiednio – 17 i 11. Szczegółowe dane prezentuje tabela nr 14.

TABELA 14 WYKAZ MAŁOLETNIICH UMIESZCZONYCH NA MOCY POSTANOWIEŃ SĄDU REJONOWEGO W RYBNIKU W RODZINNEJ I INSTYTUCJONALNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ W ROKU 2021 I 2022

Płeć dziecka	Liczba małoletnich umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej		Liczba małoletnich umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej	
	2021	2022	2021	2022
Dziewczynka	17	5	8	7
Chłopiec	19	12	7	4
Razem	36	17	15	11

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań efektów pracy Organizatora Rodzinnej Pieczy Zastępczej za okres 01.01.2021-31.12.2021 oraz 01.01.2022-31.12.2022.

Organizowanie opieki nad dzieckiem w sytuacjach okresowego braku możliwości sprawowania pieczy nad nim przez rodzinę zastępczą lub rodzinny dom dziecka

W 2021 roku podpisano trzy umowy-zlecenia o pełnienie obowiązków rodziny pomocowej. Trzy rodziny zawodowe pełniące funkcje pogotowia rodzinnego skorzystały ze wsparcia rodzin pomocowych w okresie zaplanowanego urlopu wypoczynkowego.

W roku 2022 wsparcie rodzin pomocowych zostało uregulowane w oparciu o sześć umów-zlecenia. Skorzystały z niego trzy rodziny zawodowe pełniące funkcje pogotowia rodzinnego.

4.3.2. Realizacja zadań w zakresie instytucjonalnej pieczy zastępczej

Wydatki i świadczenia udzielone w ramach instytucjonalnej pieczy zastępczej

Zestawienie wydatków związanych z instytucjonalną pieczą zastępczą w powiecie rybnickim w latach 2021 i 2022 prezentuje tabela nr 15. Wysokość środków przeznaczonych na placówki opiekuńczo-wychowawcze działającą w powiecie wyniosła 1 992 565 złotych w roku 2021 oraz 2 204 783 złote w roku 2022. Z kolei średnie miesięczne wydatki przeznaczone na utrzymanie dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej, poniesione przez gminę właściwą ze względu na miejsce zamieszkania dziecka przed umieszczeniem go po raz pierwszy w pieczy zastępczej wynosiły w pierwszym półroczu 2021 roku 197 413 złotych, zaś w drugim – 262 782 złotych. Średniomiesięczne wydatki poniesione w roku 2022 wyniosły – odpowiednio – 297 461 złotych w pierwszej połowie roku oraz 1465 268 złotych – w drugiej. W 2021 roku wypłacono 55 świadczeń dla usamodzielniających się wychowanków instytucjonalnej pieczy zastępczej z przeznaczeniem na kontynuowanie nauki. Wydatki związane z wypłatą tego rodzaju świadczeń wyniosły 30 130 złotych. Rok później liczba tych świadczeń zmniejszyła się do 28, także mniejsze były wydatki poniesione z tego tytułu (27 628 złotych). Z pomocy na usamodzielnienie skorzystało w roku 2021 troje wychowanków instytucjonalnej pieczy zastępczej, którzy otrzymali 21 855 złotych. W 2022 roku przyznano jedno takie świadczenie na kwotę 7 839 złotych. Świadczenia przeznaczone na zagospodarowanie przyznano tylko w roku 2022 – były to dwa świadczenia na łączną kwotę 3 564 złote.

TABELA 15 WYNAGRODZENIA I ŚWIADCZENIA UDZIELONE W POWIECIE RYBNICKIM W RAMACH INSTYTUCJONALNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ W ROKU 2021 I 2022

Rodzaj wynagrodzenia/świadczenia	Rok	Liczba świadczeń	Wydatki
Placówka opiekuńczo-wychowawcza	2021		1 992 565
	2022		2 204 783
Wysokość średnich miesięcznych wydatków przeznaczonych na utrzymanie dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej, poniesionych przez gminę właściwą ze względu na miejsce zamieszkania dziecka przed umieszczeniem go po raz pierwszy w pieczy zastępczej	2021		197 413* 262 782**
	2022		297 461* 465 268**
Pomoc dla osoby usamodzielnianej na kontynuowanie nauki	2021	55	30 130
	2022	28	27 628
Pomoc dla osoby usamodzielnianej na usamodzielnienie	2021	3	21 855
	2022	1	7 839
Pomoc dla osoby usamodzielnianej na zagospodarowanie	2021	–	–
	2022	2	3 564

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku – sprawozdania sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej.

Placówki opiekuńczo-wychowawcze w powiecie

W powiecie rybnickim działają dwie placówki opiekuńczo-wychowawcze typu socjalizacyjnego: Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza w Czerwionce-Leszczynach oraz Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza w Palowicach.

Kadrę placówek tworzą wykwalifikowani specjaliści, którzy systematycznie podnoszą swoje kwalifikacje zawodowe, uczestnicząc w szkoleniach, warsztatach i seminariach

Do najważniejszych zadań statutowych placówek opiekuńczo-wychowawczych działających w należy:

- zapewnienie dzieciom i młodzieży całodobowej opieki i wychowania;
- zaspokojenie ich podstawowych potrzeb;
- zapewnienie kształcenia w szkołach różnego typu;
- wyrównywanie opóźnień rozwojowych i szkolnych;
- przygotowanie wychowanków do samodzielnego życia;
- zapewnienie opieki lekarskiej i wsparcia psychologicznego;
- współpraca z instytucjami, które działają na rzecz dziecka i rodziny;
- współpraca z rodziną dziecka oraz podejmowanie działań mających na celu powrót dziecka do domu rodzinnego lub umieszczenie w innej formie opieki zastępczej.

Placówki Opiekuńczo-Wychowawcza w Czerwionce-Leszczynach oraz w Palowicach realizują współpracę z następującymi instytucjami i organizacjami:

- Powiatowe Centrum Pomocy w Rodzinie w Rybniku;
- Sądy Rejonowe właściwe dla miejsc zamieszkania opiekunów prawnych wychowanków;
- kuratorzy zawodowi i społeczni;
- asystenci rodziny;
- Policja;
- Policyjna Izba Dziecka w Katowicach;
- ośrodki pomocy społecznej, działające na terenie powiatu rybnickiego;
- poradnie psychologiczno-pedagogiczne właściwe dla szkół, do których uczęszczają wychowankowie;
- Ośrodek Adopcyjno-Opiekuńczy w Wodzisławiu Śląskim;
- Zakład Gospodarki Mieszkaniowej w Czerwionce-Leszczynach;
- Opiniodawczy Zespół Sądowych Specjalistów w Raciborzu i Opolu;
- Młodzieżowe Biuro Pracy w Czerwionce-Leszczynach;
- szkoły, w tym młodzieżowe ośrodki socjoterapii, ochotnicze hufce pracy, młodzieżowe ośrodki wychowawcze, schroniska dla nieletnich oraz zakłady poprawcze;
- Cechy Rzemiosł Różnych w Rybniku i w Żorach;
- Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Rybniku.

Działalność placówek jest też wspomagana przez organizacje pozarządowe, lokalne parafie, jak również przez prywatnych przedsiębiorców.

Do najważniejszych problemów wychowawczych identyfikowanych u wychowanków placówek należy zaliczyć:

- absencję szkolną (wagarowanie) oraz brak motywacji szkolnej;

- konflikty z rówieśnikami, także w innych wychowankami;
- skłonność do zachowań ryzykownych (zażywanie substancji psychoaktywnych, podejmowanie współżycia seksualnego, zachowania prowokacyjne);
- zachowania agresywne i autoagresywne, samookaleczenia;
- skłonność do kłamstwa i konfabulacji;
- ucieczki;
- niszczenie mienia;
- brak należytej dbałości o higienę osobistą;
- deficyty socjalizacyjne przejawiające się – między innymi – w brak szacunku do innych, braku umiejętności zachowania adekwatnego do sytuacji;
- deficyty w zakresie adekwatnej oceny własnego zachowania, niski poziom samokontroli, wysoką pobudliwość i impulsywność.

Formy wsparcia dla wychowanków Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych w Czerwionce-Leszczynach i w Palowicach

W roku 2021 i 2022 Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze w Czerwionce-Leszczynach i w Palowicach realizowały szereg działań o charakterze profilaktycznym. Wsparcie profilaktyczne obejmowało zarówno działania indywidualne, jak i grupowe. Profilaktyka indywidualna polegała na rozmowach wychowawczych i wspierających z wychowankami, które miały na celu uświadomienie dzieciom konsekwencji podejmowania niewłaściwych decyzji i ukierunkowanie ich na pożądane zachowania.

Ważną formą wsparcia udzielanego wychowankom jest pomoc psychologiczna. Regularnie prowadzone są grupowe i indywidualne zajęcia z psychologiem. Wychowankowie placówek są też objęci pomocą psychiatryczną.

Wsparcie pedagogiczne jest realizowane głównie w formie zajęć indywidualnych. Jest ono przede wszystkim zorientowane na:

- nadrabianie zaległości szkolnych;
- stymulację ogólnorozwojową;
- zajęcia logopedyczne;
- zajęcia o charakterze edukacyjnym;
- zajęcia artystyczno-plastyczne;
- treningi koordynacji oko-ręka oraz koncentracji uwagi na zadaniu;
- pomoc w zapamiętywaniu materiały szkolnego;
- pomoc w rozwiązywaniu zadań domowych;
- pomoc w przygotowaniu do sprawdzianów;
- odpytywanie z bieżącego materiału.

5. ANALIZA SWOT

TABELA 16 ANALIZA SWOT DLA SYSTEMU PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE RYBNICKIM

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
1. Funkcjonowanie zintegrowanego systemu organizacji pieczy zastępczej.	1. Zbyt mała w stosunku do rosnącej liczby dzieci wymagających zabezpieczenia liczba miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych.
2. Podejmowanie intensywnych działań na rzecz promowania rodzicielstwa zastępczego (m in. ciągłe kampanie promujące rodzicielstwo zastępcze).	2. Niewystarczająca liczba rodzin zastępczych – zbyt mała liczba miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej.
3. Wysoka jakość instytucjonalnego wsparcia dla pieczy zastępczej (wyodrębniony Dział Pieczy Zastępczej w PCPR, wysoko wykwalifikowani pracownicy).	3. Brak zgody ze strony rodzin zastępczych na przyjmowanie dzieci powyżej 10. roku życia.
4. Działający w strukturach PCPR Punkt Interwencji Kryzysowej.	4. Niska efektywność pozyskiwania kandydatów na rodziców zastępczych.
5. Systematyczne pozyskiwanie środków zewnętrznych na rozwój pieczy zastępczej.	5. Brak rodzin zastępczych o charakterze specjalistycznym.
6. Realizacja instytucjonalnej pieczy zastępczej w powiecie w ramach dwóch placówek opiekuńczo-wychowawczych.	6. Niewystarczające wsparcie ze strony innych instytucji dla działań na rzecz pozyskiwania kandydatów na rodziny zastępcze.
7. Organizowanie czasu wolnego i wypoczynku podopiecznym pieczy zastępczej.	7. Deficyt wolontariuszy działających na rzecz pieczy zastępczej.
8. Działania na rzecz integracji rodzin zastępczych działających w powiecie	8. Słabo upowszechniona w społecznościach lokalnych wiedza na temat pieczy zastępczej.
9. Funkcjonowanie mieszkania treningowego przeznaczonego dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej.	9. Rosnące koszty promocji działań promujących rodzicielstwo zastępcze.
	10. Niskie wynagrodzenia dla kadry pracującej na rzecz pieczy zastępczej

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> 1. Ukierunkowanie polityki lokalnej na wsparcie i rozwój rodzinnej pieczy zastępczej 2. Stałe podnoszenie poziomu kompetencji i kwalifikacji pracowników instytucji pomocowych, prowadzących działalność w zakresie pieczy zastępczej. 3. Pozyskiwanie dodatkowych (zewnętrznych) funduszy na rzecz rozwoju pieczy zastępczej 4. Szerokie partnerstwo instytucji pomocowych na rzecz wspierania rodzin zastępczych 5. Praca na rzecz usamodzielnienia wychowanków. 6. Zwiększenie finansowego wsparcia dla rodzin zastępczych. 7. Rozszerzenie katalogu form wsparcia dla usamodzielniających się wychowanków pieczy zastępczej. 8. Kontynuowanie superwizji dla koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rosnąca z roku na rok liczba dzieci wymagających umieszczenia w instytucjonalnej pieczy zastępczej. 2. Przewidziana w nowelizacji Ustawy deinstytucjonalizacja pieczy zastępczej – brak możliwości tworzenia nowych placówek instytucjonalnej pieczy zastępczej 3. Zmienność przepisów prawa w obszarze pieczy zastępczej – konieczność modyfikacji prowadzonych działań. 4. Niski poziom umiejętności wychowawczych rodziców, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych; rosnąca liczba rodzin dysfunkcyjnych i patologicznych, postępująca atrofia więzi rodzinnych. 5. Problemy opiekuńczo-wychowawcze występujące w rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej 6. Wypalenie zawodowe osób sprawujących funkcję rodzin zastępczych i prowadzących rodzinne domy dziecka. 7. Słaba współpraca pomiędzy rodzicami a instytucjami edukacyjno-wychowawczymi. 8. Ograniczone środki finansowe – brak możliwości sfinansowania wszystkich założeń Programu.

Źródło: opracowanie własne.

6. CELE PROGRAMU

Celem głównym (strategicznym) *Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Rybnickim na lata 2024-2026* jest:

Rozbudowa i wspieranie systemu pieczy zastępczej w powiecie rybnickim.

Cel ten zostanie osiągnięty dzięki realizacji dwóch celów szczegółowych (operacyjnych):

- 1) Wzmacnianie i promocja rodzinnej pieczy zastępczej
- 2) Utrzymanie obowiązującego wsparcia świadczonego w ramach instytucjonalnej pieczy zastępczej

Zadania przewidziane do realizacji w ramach wyznaczonych celów programu zostały przedstawione w zamieszczonej poniżej tabeli nr 17.

TABELA 17 CELE I ZADANIA PRZEWDZIANE DO REALIZACJI W RAMACH PROGRAMU ROZWOJU PIELCZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE RYBNICKIM NA LATA 2024-2026

CEL STRATEGICZNY: ROZBUDOWA I WSPIERANIE SYSTEMU PIELCZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE RYBNICKIM			
CEL OPERACYJNY 1: WZMACNIANIE I PROMOCJA RODZINNEJ PIELCZY ZASTĘPCZEJ			
ZADANIE	REALIZATORZY I PARTNERZY	WSKAŹNIKI	PRZEWIDYWANE EFEKTY
1.1. Opracowanie i wdrożenie planu ograniczania liczby dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej (zgodnie z nowelizacją ustawy)	<ul style="list-style-type: none"> – Powiatowe Centrum Pomocy w Rodzinie – Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej 	<ul style="list-style-type: none"> – liczba nowych miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej 	<ul style="list-style-type: none"> – ograniczenie liczby dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej
1.2. Wzmacnianie kompetencji pracowników Działu Pieczy Zastępczej poprzez zapewnianie im oferty szkoleń adekwatnie do potrzeb	<ul style="list-style-type: none"> – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie – firmy szkoleniowe – trenerzy 	<ul style="list-style-type: none"> – liczba pracowników biorących udział w szkoleniach i innych inicjatywach podejmowanych na rzecz podnoszenia kwalifikacji – liczba zorganizowanych szkoleń i innych inicjatyw podejmowanych na rzecz podnoszenia kwalifikacji 	<ul style="list-style-type: none"> – doskonalenie poziomu i jakości profesjonalnego wsparcia świadczonego w ramach pieczy zastępczej – nabycie przez pracowników nowych kompetencji, umiejętności oraz poszerzenie wiedzy
1.3. Utrzymanie liczby zawodowych rodzin zastępczych w latach 2024-2026 na następującym poziomie: <ul style="list-style-type: none"> – limit rodzin zastępczych o charakterze pogotowia rodzinnego – 3 – limit rodzin zawodowych – 1 – liczba rodzinnych domów dziecka – 1 	<ul style="list-style-type: none"> – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie – Powiat 	<ul style="list-style-type: none"> – liczba zawodowych rodzin zastępczych o charakterze pogotowia rodzinnego – liczba rodzin zastępczych zawodowych – liczba rodzinnych domów dziecka 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawa jakości wsparcia świadczonego dzieciom umieszczonym w rodzinnej pieczy zastępczej – poprawa warunków i komfortu pracy wykonywanej przez rodziny zastępcze
1.4. Pozyskiwanie kandydatów na rodziców zastępczych	<ul style="list-style-type: none"> – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie 	<ul style="list-style-type: none"> – liczba pozyskanych kandydatów na rodziców zastępczych 	<ul style="list-style-type: none"> – zapewnienie odpowiedniej liczby miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej dzieciom pozbawionym opieki

			rodzicielskiej – prowadzenie rejestru kandydatów na rodziców zastępczych, do których – w miarę zapotrzebowania – będą kierowane dzieci pozbawione opieki rodzicielskiej
1.5. Organizowanie szkoleń dla kandydatów na rodziców zastępczych	– Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	– liczba zorganizowanych szkoleń – liczba uczestników szkoleń	– zapewnienie dzieciom pozbawionym opieki rodzicielskiej wysokiej jakości wsparcia – wzmocnienie kompetencji i podniesienie kompetencji kandydatów na rodziców zastępczych
1.6. Realizacja kampanii i wydarzeń promujących rodzicielstwo zastępcze	– Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie – organizacje pozarządowe – media	– liczba przeprowadzonych kampanii promocyjnych	– podniesienie poziomu wiedzy członków społeczności lokalnych na temat inicjatyw dotyczących zastępczych form opieki rodzinnej
1.7. Wsparcie rodzin zastępczych w zakresie podnoszenia kwalifikacji	– Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie – organizacje pozarządowe – firmy szkoleniowe	– liczba przeprowadzonych szkoleń podnoszących kwalifikacje – liczba uczestników szkoleń	– zwiększenie liczby osób profesjonalnie przygotowanych do pełnienia funkcji rodziny zastępczej
1.8. Zapewnienie dostępu do poradnictwa specjalistycznego dzieciom umieszczonym w rodzinach zastępczych oraz rodzicom zastępczym	– Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie – Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna – Punkt Interwencji Kryzysowej – ośrodki pomocy społecznej – organizacje pozarządowe	– liczba osób, które skorzystały z poradnictwa specjalistycznego	– przewyższenie problemów pojawiających się w rodzinach zastępczych dzięki wsparciu psychologicznemu oraz prawnemu – rozwiązanie problemów, będących następstwem kryzysu dzięki usługom z zakresu interwencji kryzysowej

1.9. Tworzenie i promowanie grup wsparcia dla rodzin zastępczych	<ul style="list-style-type: none"> – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie – organizacje pozarządowe 	<ul style="list-style-type: none"> – liczba stworzonych grup wsparcia – liczba uczestników grup wsparcia 	<ul style="list-style-type: none"> – wykształcenie u członków rodzin zastępczych umiejętności przewyższania problemów pojawiających się w tych rodzinach poprzez wymianę doświadczeń z osobami będącymi w podobnej sytuacji
1.10. Integracja środowiska rodzin zastępczych	<ul style="list-style-type: none"> – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie – organizacje pozarządowe 	<ul style="list-style-type: none"> – liczba spotkań rodzin zastępczych – liczba rodzin biorących udział w spotkaniach 	<ul style="list-style-type: none"> – przezwyciężenie problemu izolacji rodzin zastępczych – skuteczniejsze radzenie sobie z problemami występującymi w rodzinach zastępczych
1.11. Wspieranie i promowanie różnych form współpracy z rodziną biologiczną dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej	<ul style="list-style-type: none"> – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie – Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna – Punkt Interwencji Kryzysowej – ośrodki pomocy społecznej 	<ul style="list-style-type: none"> – liczba spotkań z członkami rodzin biologicznych 	<ul style="list-style-type: none"> – przywrócenie rodzinom biologicznym wydolności wychowawczo-opiekuńczej
1.12. Prowadzenie poradnictwa specjalistycznego dla rodziców biologicznych ukierunkowanego na wzmocnienie ich wydolności opiekuńczo-wychowawczej	<ul style="list-style-type: none"> – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie – Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna – Punkt Interwencji Kryzysowej – ośrodki pomocy społecznej 	<ul style="list-style-type: none"> – liczba rodziców biologicznych korzystających z poradnictwa specjalistycznego 	<ul style="list-style-type: none"> – zwiększenie wydolności opiekuńczo-wychowawczej rodzin biologicznych
1.13. Zapewnienie członkom rodzin biologicznych dostępu do różnych form terapii zorientowanej na przezwyciężanie problemów występujących w rodzinach	<ul style="list-style-type: none"> – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie – Punkt Interwencji Kryzysowej – Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna – ośrodki pomocy społecznej 	<ul style="list-style-type: none"> – liczba zorganizowanych sesji terapeutycznych – liczba członków rodzin biologicznych korzystających z terapii 	<ul style="list-style-type: none"> – zwiększenie wydolności opiekuńczo-wychowawczej rodzin biologicznych – wykształcenie u członków rodzin biologicznych umiejętności przewyższania problemów pojawiających się w tych rodzinach

CEL OPERACYJNY 2:

UTRZYMANIE OBOWIĄZUJĄCEGO WSPARCIA ŚWIADCZONEGO W RAMACH INSTYTUCJONALNEJ PIELICZY ZASTĘPCZEJ

ZADANIE	REALIZATORZY I PARTNERZY	WSKAŹNIKI	PRZEWIDYWANE EFEKTY
2.1. Wspieranie i promowanie różnych form współpracy z rodziną naturalną dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej	<ul style="list-style-type: none"> – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie – Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze w Czerwionce-Leszczynach i w Palowicach – ośrodki pomocy społecznej 	<ul style="list-style-type: none"> – liczba spotkań z członkami rodzin biologicznych 	<ul style="list-style-type: none"> – przywrócenie rodzinom biologicznym wydolności wychowawczo-opiekuńczej
2.2. Wsparcie działań na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej	<ul style="list-style-type: none"> – Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze w Czerwionce-Leszczynach i w Palowicach – Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna – Powiat – placówki oświatowe – organizacje pozarządowe 	<ul style="list-style-type: none"> – liczba zrealizowanych programów na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej – liczba uczestników tych programów 	<ul style="list-style-type: none"> – wzrost poziomu wykształcenia wychowanków instytucjonalnej pieczy zastępczej
2.3. Wsparcie działań na rzecz rozwoju aktywnych form spędzania czasu wolnego dzieci i młodzieży umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej	<ul style="list-style-type: none"> – Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze w Czerwionce-Leszczynach i w Palowicach – Powiat – organizacje pozarządowe 	<ul style="list-style-type: none"> – liczba działań podjętych na rzecz rozwoju aktywnych form spędzania czasu wolnego dzieci i młodzieży umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej – liczba uczestników tych działań 	<ul style="list-style-type: none"> – podniesienie poziomu aktywności wychowanków instytucjonalnej pieczy zastępczej
2.4. Rozwój współpracy z jednostkami pomocowymi w zakresie udzielania kompleksowej pomocy dzieciom umieszczonym w instytucjonalnej pieczy zastępczej	<ul style="list-style-type: none"> – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie – Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna – Punkt Interwencji Kryzysowej – ośrodki pomocy społecznej 	<ul style="list-style-type: none"> – liczba spotkań partnerów – liczba wspólnych inicjatyw 	<ul style="list-style-type: none"> – zwiększenie efektywności pomocy udzielanej dzieciom umieszczonym w instytucjonalnej pieczy zastępczej
2.5. Zapewnienie dostępu do poradnictwa specjalistycznego usamodzielniającym się wychowankom pieczy zastępczej	<ul style="list-style-type: none"> – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie – Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna – Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze w Czerwionce-Leszczynach i w Palowicach 	<ul style="list-style-type: none"> – liczba osób, które skorzystały z poradnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> – podniesienie samooceny pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej, wykształcenie u nich umiejętności radzenia sobie

	<ul style="list-style-type: none"> – Punkt Interwencji Kryzysowej – ośrodki pomocy społecznej – organizacje pozarządowe 		<p>ze stresem, redukcja niepokoju, długotrwałego obniżenia nastroju oraz zaburzeń lękowo-depresyjnych, poprawa zdolności tworzenia więzi</p> <ul style="list-style-type: none"> – rozwiązanie problemów prawnych dotyczących pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej
2.6. Nadzór nad procesem usamodzielniania się wychowanków pieczy zastępczej; wspieranie tego procesu	<ul style="list-style-type: none"> – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie – Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna 	<ul style="list-style-type: none"> – liczba wychowanków objętych wsparciem i nadzorem 	<ul style="list-style-type: none"> – skuteczne usamodzielnienie się wychowanków pieczy zastępczej
2.7. Wsparcie i monitorowanie funkcjonowania mieszkańców mieszkania treningowego, także w ramach wsparcia koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej	<ul style="list-style-type: none"> – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie 	<ul style="list-style-type: none"> – liczba sprawozdań z monitorowania funkcjonowania mieszkania treningowego 	<ul style="list-style-type: none"> – nabycie kompetencji umożliwiających samodzielne funkcjonowanie mieszkańców mieszkania treningowego

Źródło: opracowanie własne.

7. LIMIT ZAWODOWYCH RODZIN ZASTĘPCZYCH

Zgodnie z art. 180 ust. 1 *Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* trzyletnie powiatowe programy rozwoju pieczy zastępczej zawierają coroczne limity zawodowych rodzin zastępczych.

W ramach *Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Rybnickim na lata 2024-2026* w kolejnych latach obowiązywania programu zakłada się utrzymanie limitów na następującym poziomie:

- limit rodzin zastępczych o charakterze pogotowia rodzinnego – 3;
- limit rodzin zawodowych – 1;
- liczba rodzinnych domów dziecka – 1.

Zaplanowany na kolejne trzy lata limit zawodowych rodzin zastępczych jest adekwatny do możliwości, jakie ujawniają się w zakresie zapewnienia tej formy pieczy zastępczej w powiecie. Limit ten został ustalony w oparciu o dotychczasowe doświadczenia związane z liczbą dzieci umieszczanych w pieczy zastępczej oraz możliwości w zakresie pozyskiwania kandydatów na rodziny zastępcze. Należy przy tym podkreślić, że jeżeli pojawi się konieczność uruchomienia nowych zawodowych rodzin zastępczych, ustalone limity zostaną zwiększone. Pozyskaniem kandydatów na zawodowe rodziny zastępcze zajmie się PCPR w Rybniku. W okresie realizacji Programu instytucja ta będzie prowadziła kampanie informacyjne na rzecz rodzicielstwa zastępczego, które mają służyć realizacji tego celu. Także PCPR będzie odpowiedzialne za przeszkolenie kandydatów, a następnie przygotowanie i wspieranie funkcjonowania zawodowych rodzin zastępczych.

8. PLAN OGRANICZANIA MIEJSC W INSTYTUCJONALNEJ PIELCZY ZASTĘPCZEJ

Nowelizacja *Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* z 2023 roku nakłada na powiat obowiązek włączenia do programu rozwoju pieczy zastępczej planu ograniczania liczby dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej. Intencją Ustawodawcy jest przejście od opieki instytucjonalnej do pieczy rodzinnej. Chodzi o to, by jak najmniej dzieci trafiło pod opiekę placówek, co pozwoli na ograniczenie strat związanych z umieszczaniem dziecka w pieczy zastępczej i umożliwi mu harmonijny rozwój. Kierunek zmian uznać należy za słuszny, jednak konstruując plan ograniczania miejsc w instytucjonalnej pieczy zastępczej należy uwzględnić szereg ograniczeń, decydujących o zakresie możliwych do wprowadzenia zmian, jak również o możliwym tempie i sposobie ich wdrażania.

Kontrola wsparcia systemu pieczy zastępczej w procesie deinstytucjonalizacji przeprowadzona w 2022 roku przez Najwyższą Izbę Kontroli wykazała niedostateczne dofinansowanie przez ministra do spraw rodziny lokalnych systemów wspierania rodziny i pieczy zastępczej, jak również brak rządowych programów w tym zakresie. Ponadto rodzinom zastępczym nie zagwarantowano stabilnego zatrudnienia i odpowiednich wynagrodzeń. Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej nie uruchomiło też narzędzia wspierającego proces deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej¹⁹. W konsekwencji brakuje kandydatów na rodziny zastępcze, co sprawia, że całkowite odejście od pieczy instytucjonalnej jest w obecnych warunkach niemożliwe.

W kontekście wyzwań, jakie niesie ze sobą wdrażanie deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej należy zauważyć, że sytuacja pieczy zastępczej w powiecie rybnickim jest wyjątkowo trudna. Rocznie udaje się pozyskać około dwóch kandydatów na rodziny zastępcze, podczas gdy liczba dzieci wymagających zabezpieczenia stale rośnie. W samym roku 2022 nie udało się umieścić w pieczy zastępczej 12 dzieci. Brak miejsca w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, niedostateczna liczba rodzin zastępczych, ale także brak zgody tych, które już funkcjonują na terenie powiatu na przyjmowanie pod opiekę dzieci, które ukończyły 10. rok życia decyduje o niepowodzeniu w zakresie zapewnienia dzieciom pieczy zastępczej. Diagnoza sytuacji w powiecie prowadzi zatem do wniosku, że deinstytucjonalizacja pieczy zastępczej nie nastąpi tak dynamicznie, jak oczekiwałby tego Ustawodawca.

Plan Powiatowego Centrum Pomocy w Rybniku w zakresie ograniczania miejsc w instytucjonalnej pieczy zastępczej musi zatem uwzględniać:

- skalę potrzeb w zakresie zapewnienia pieczy zastępczej, tj. stale rosnącą liczbę dzieci wymagającą zabezpieczenia,
- liczbę obecnie działających na terenie powiatu rodzin zastępczych z uwzględnieniem jej realnego przyrostu;
- liczbę miejsc w instytucjonalnej pieczy zastępczej na terenie powiatu;
- środki finansowe przeznaczane przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej oraz samorząd terytorialny na wsparcie pieczy zastępczej.

Biorąc pod uwagę powyższe, plan ograniczania miejsc w instytucjonalnej pieczy zastępczej w powiecie rybnickim uwzględni następujące działania, wynikające z nowelizacji ustawy:

1. Zaniechanie tworzenia nowych form instytucjonalnej pieczy zastępczej.

2. Zwiększenie wynagrodzeń w rodzinnej pieczy

zastępczej w procesie deinstytucjonalizacji. Raport Najwyższej Izby Kontroli, <https://www.gov.pl/plik/id,27403,vp,30218.pdf> [30.11.2023].

Wskazane do realizacji działania będą realizowane z wykorzystaniem środków, jakie zostaną przekazane Organizatorowi Pieczy Zastępczej przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej oraz władze samorządowe.

9. PODMIOTY REALIZUJĄCE PROGRAM

Podmiotem koordynującym wdrażanie *Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Rybnickim na lata 2024-2026* jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rybniku. Instytucja ta jest zarazem głównym realizatorem programu, którego wspierać będą takie podmioty, jak:

- Punkt Interwencji Kryzysowej działający w ramach PCPR w Rybniku,
- ośrodki pomocy społecznej działające na terenie gmin powiatu rybnickiego (Czerwionka-Leszczyny, Gaszowice, Jejkowice, Lyski i Świerklany),
- Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Czerwionce-Leszczynach,
- Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze w Czerwionce-Leszczynach i w Palowicach,
- organizacje pozarządowe, w szczególności te, które działają na terenie powiatu,
- Śląski Ośrodek Adopcyjny,
- firmy szkoleniowe,
- media, ze szczególnym udziałem mediów lokalnych,
- parafie.

10. ODBIORCY PROGRAMU

Odbiorcami *Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Rybnickim na lata 2024-2026* są w szczególności:

- dzieci przebywające w pieczy zastępczej;
- usamodzielniający się wychowankowie pieczy zastępczej;
- rodziny zastępcze oraz prowadzący rodzinny dom dziecka;
- rodzice naturalni dzieci przebywających w pieczy zastępczej;
- kandydaci do pełnienia funkcji rodziny zastępczej (zawodowej i niezawodowej).

11. MONITORING I EWALUACJA

Monitorowanie i ewaluacja *Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Rybnickim na lata 2024-2026* odbywać się będzie na podstawie analizy i interpretacji zebranych danych Powiatowego Centrum Pomocy Społecznej oraz danych pozyskanych od współpracujących instytucji pomocowych.

Dane te pozwolą na sformułowanie oceny wartości Programu oraz pomogą w dalszym jego planowaniu, realizacji i rozwoju działań. Analiza zebranych danych pozwoli na sprawdzenie skuteczności i efektywności przyjętych założeń.

Program stanowi dokument otwarty i zmienny, w związku z czym można go modyfikować w zależności od zmieniających się potrzeb, przepisów prawnych oraz środków finansowych.

12. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU

Założenia *Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Rybnickim na lata 2024-2026* będą realizowane w ramach założonych działań w zależności od dostępnych środków finansowych.

Środki finansowe na działania zaplanowane w Strategii będą pochodzić z następujących źródeł:

- ze środków budżetowych powiatu rybnickiego w ramach limitów rocznych planów budżetowych,
- ze środków budżetowych gmin: Czerwionka-Leszczyny, Gaszowice, Jejkowice, Lyski i Świerklany w ramach limitów rocznych planów budżetowych,
- ze środków budżetowych państwa w ramach dotacji na dofinansowanie zadań własnych oraz na finansowanie realizacji zadań zleconych,
- z funduszy europejskich, pozyskiwanych zarówno przez jednostki organizacyjne Powiatu, jak i organizacje pozarządowe realizujące projekty społeczne w partnerstwie z Powiatem;
- z innych programów i grantów.

Szczegółowe określenie wysokości planowanych środków na realizację Programu nie jest możliwe ze względu na brak długookresowych źródeł finansowania, a także wieloletnich dokumentów finansowych określających planowane wydatki powiatu na bieżącą działalność.

Realizacja poszczególnych zadań jest uwarunkowana środkami finansowymi, jakimi będzie dysponował realizator Programu, jak również jego partnerzy.

BIBLIOGRAFIA

- Badora S., Basiaga J., *Czynniki warunkujące rozwój zawodowy rodzin zastępczych*, „Praca socjalna”, nr 4/2011.
- Joachimowska M., *Rodzicielstwo zastępcze. Idea – Problemy – Analizy – Kompetencje*, Wyd. Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2008.
- Kaim A., Gugiewicz A., *Edukacja bez wykluczenia – ABC wsparcia dla dzieci z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym. Informator dla nauczycieli i nauczycielek*, Wyd. Fundacja Przestrzenie Dialogu, Gdańsk 2007.
- Kusio U., *Rodzina zastępcza jako środowisko wychowawcze: studium socjologiczne na przykładzie Lublina*, Wyd. UMCS, Lublin 1998.
- Łakoma S., *Instytucja rodzin zastępczych w prawie administracyjnym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014.
- Matejek J., Wolska-Długosz M., *Opieka nad dzieckiem w rodzinie zastępczej – innowacje czy sprawdzone metody*, „Studia Pedagogiczne” 2017, nr 2.
- Sorkowicz A., *Polska rodzina i wychowanie w świetle nauczania Jana Pawła II*, Wyd. Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2014.

NETOGRAFIA

<http://www.rodzinazastepcza.org/content/view/42/35/>, [26.01.2012].

Matysik B., *Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*, http://samorzad.infor.pl/temat_dnia/artykuly/521099,ustawa_o_wspieraniu_rodziny_i_systemie_pieczy_zastepczej.html, [20.11.2020].

Wsparcie systemu pieczy zastępczej w procesie deinstytucjonalizacji. Raport Najwyższej Izby Kontroli, Warszawa 2022, <https://www.nik.gov.pl/plik/id,27403,vp,30218.pdf> [30.11.2023].

SPIS DIAGRAMÓW

DIAGRAM 1 FORMY PIECZY ZASTĘPCZEJ W POLSCE.....	5
DIAGRAM 2 SYSTEM WSPARCIA DZIECKA W PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE RYBNICKIM.....	25

SPIS TABEL

TABELA 1 PLACÓWKI OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZE DLA DZIECI I MŁODZIEŻY W POLSCE, W LATACH 2013-2022.....	13
TABELA 2 RODZINA PIECZA ZASTĘPCZA W POLSCE W LATACH 2013-2022.....	14
TABELA 3 OKRES PRZEBYWANIA DZIECI W INSTYTUCJONALNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE RYBNICKIM W ROKU 2022.....	15
TABELA 4 WIEK DZIECI PRZEBYWAJĄCYCH W INSTYTUCJONALNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE RYBNICKIM W ROKU 2022.....	15
TABELA 5 PRZYCZYNY UMIESZCZANIA DZIECI W INSTYTUCJONALNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE RYBNICKIM W ROKU 2022.....	16
TABELA 6 RODZINY ZASTĘPCZE W POWIECIE RYBNICKIM W LATACH 2013-2022.....	17
TABELA 7 LICZBA DZIECI UMIESZCZONYCH W RODZINACH ZASTĘPCZYCH W POWIECIE RYBNICKIM W LATACH 2013-2022.....	18
TABELA 8 OKRES PRZEBYWANIA DZIECI W RODZINNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE RYBNICKIM W ROKU 2022.....	19
TABELA 9 WIEK DZIECI PRZEBYWAJĄCYCH W RODZINNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE RYBNICKIM W ROKU 2022.....	20
TABELA 10 PRZYCZYNY UMIESZCZANIA DZIECI W RODZINNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE RYBNICKIM W ROKU 2022.....	21
TABELA 11 ŚWIADCZENIA UDZIELONE W POWIECIE RYBNICKIM W RAMACH RODZINNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ W ROKU 2021 I 2022.....	29
TABELA 12 WYNAGRODZENIA WYPŁACONE W POWIECIE RYBNICKIM W RAMACH RODZINNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ W ROKU 2021 I 2022.....	30
TABELA 13 SZKOLENIA W ZAKRESIE PIECZY ZASTĘPCZEJ PRZEPROWADZONE W POWIECIE RYBNICKIM W ROKU 2021 I 2022.....	31
TABELA 14 WYKAZ MAŁOLETNIICH UMIESZCZONYCH NA MOCY POSTANOWIEŃ SĄDU REJONOWEGO W RYBNIKU W RODZINNEJ I INSTYTUCJONALNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ W ROKU 2021 I 2022.....	35
TABELA 15 WYNAGRODZENIA I ŚWIADCZENIA UDZIELONE W POWIECIE RYBNICKIM W RAMACH INSTYTUCJONALNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ W ROKU 2021 I 2022.....	36
TABELA 16 ANALIZA SWOT DLA SYSTEMU PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE RYBNICKIM.....	39
TABELA 17 CELE I ZADANIA PRZEWDZIANE DO REALIZACJI W RAMACH PROGRAMU ROZWOJU PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE RYBNICKIM NA LATA 2024-2026.....	42